

Термінологічна лексика як засіб стилізації в сучасній українській війнній прозі і проблеми її перекладу з ук ...

Horvat, Ivona

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:046219>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za istočnoslavenske jezike i književnosti
Katedra za ukrajinski jezik i književnost

IVONA HORVAT

DIPLOMSKI RAD

**TERMINOLOŠKI LEKSIK KAO SREDSTVO STILIZACIJE U SUVREMENOJ
UKRAJINSKOJ RATNOJ PROZI I TRANSLATOLOŠKI PROBLEMI U
NJEGOVOM PREVOĐENJU S UKRAJINSKOG JEZIKA NA HRVATSKI (NA
MATERIJALU PRIJEVODA KRATKIH PRIPOVIJETKI IZ ZBIRKE
«VOLONTERI. MOBILIZACIJA DOBROTE»)**

Mentor: dr. sc. Tetyana Fuderer, izv. prof.

Zagreb, 2018.

Загребський університет
Факультет гуманітарних і суспільствознавчих наук
Відділення східнослов'янських мов і літератур
Кафедра української мови і літератури

ІВОНА ХОРВАТ

ДИПЛОМНА РОБОТА

ТЕРМІНОЛОГІЧНА ЛЕКСИКА ЯК ЗАСІБ СТИЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ
ВОЄННІЙ ПРОЗІ І ПРОБЛЕМИ ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА
ХОРВАТСЬКУ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДІВ ОПОВІДАНЬ ЗІ ЗБІРКИ
«ВОЛОНТЕРИ. МОБІЛІЗАЦІЯ ДОБРА»)

Керівник: dr. sc. Тетяна Фудерер, izv. prof.

Загреб, 2018 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ 1 Тема волонтерського руху в Україні періоду 2014-2017 рр.	
1.1 Про збірку «Волонтери. Мобілізація добра»	3
1.2 Про авторів збірки «Волонтери. Мобілізація добра»	3
РОЗДІЛ 2 Переклад вибраних оповідань зі збірки «Волонтери. Мобілізація добра»	
2.1 Переклад з української мови на хорватську оповідання Катерини Бабкіної «Найкращі вправи на м'язи серця»	7
2.2 Переклад з української мови на хорватську оповідання Ірен Роздобудько «Смайлик в кінці тунелю»	11
2.3 Переклад з української мови на хорватську оповідання Макса Кідрука «Ельвіра»	17
РОЗДІЛ 3 Термінологічна лексика як засіб стилізації в сучасній українській прозі (на матеріалі вибраних оповідань зі збірки «Волонтери. Мобілізація добра»)	
3.1 Термінологічна лексика та її стилістичне використання в художньому тексті	32
3.2 Термінологічна лексика у вибраних оповіданнях збірки «Волонтери. Мобілізація добра»	34
3.2.1 Військова термінологія	34
3.2.2 Медична термінологія	39
РОЗДІЛ 4 Проблеми перекладу термінологічної лексики на матеріалі перекладів з української мови на хорватську оповідань зі збірки «Волонтери. Мобілізація добра»	
4.1 Прийоми перекладу термінів	42
4.2 Особливості перекладу термінів з оповідань збірки «Волонтери. Мобілізація добра»	43

ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
РЕЗЮМЕ	49

ВСТУП

Важливий шар лексики української мови становить термінологічна лексика – міжгалузева та вузькогалузева, – створена на питоному українському ґрунті чи засвоєна українською мовою в процесі економічного, політичного, культурного, міжнаціонального й міжнародного спілкування. На сучасному етапі сфера використання термінів вийшла за межі наукових праць та технічних текстів. Терміни все частіше з'являються в художніх текстах, засвідчуючи свою функціональну рівність з іншими словами загальної мови та набуваючи ознак засобів образного мислення. У сучасній українській прозі термінологічна лексика з'являється як важливий засіб стилізації. Яскравим прикладом застосування термінологічної лексики, зокрема військової і медичної, є проза, що розповідає про українсько-російське протистояння новітнього періоду.

У цьому контексті особливу увагу привертає проект Ірени Карпи «Волонтери. Мобілізація добра», збірка, видана 2015 р. харківським видавництвом «Клуб сімейного дозвілля», яку в українській пресі називають першим в сучасній українській літературі проектом, в рамках якого письменники спробували подивитися на волонтерський рух, що виник стихійно з початком військового протистояння на Сході України¹. Зачіпаючи тему війни і допомоги українській армії, автори творів, зібраних у «Волонтерах», при змалюванні подій часто використовують термінологічну лексику.

Мета нашої дипломної роботи – на матеріалі перекладів вибраних оповідань зі збірки «Волонтери. Мобілізація добра» з'ясувати стилістичні функції військових і медичних термінів, а також, виходячи з аналізу перекладів цих оповідань, визначити і проілюструвати способи перекладу цих видів термінологічної лексики.

Об'єктом дослідження дипломної роботи стали переклади трьох оповідань з української мови на хорватську.

Предметом аналізу в роботі – способи перекладу військових і медичних термінів, виявлених при перекладі оповідань зі збірки «Волонтери. Мобілізація добра» з української на хорватську мову.

¹ http://findbook.com.ua/uk/book_review/neznischennist-dobra (20.6.2017.)

Новизна дипломної роботи полягає в розробці часткової теорії перекладу на матеріалі української і хорватської мов, зокрема питання прийомів перекладу термінологічної лексики.

Практична цінність цієї роботи полягає в збагаченні хорватського корпусу перекладної української літератури.

Дипломна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, списку використаної літератури, висновків і резюме. Обсяг дипломної роботи – 53 сторони.

У вступі обґрунтовано вибір теми дипломної роботи, її актуальність, визначено об'єкт і мету, матеріал дослідження та структуру.

У першому розділі *Тема волонтерського руху в Україні періоду 2014-2017 рр.* висвітлено тематику оповідань збірки «Волонтери. Мобілізація добра» і подано інформацію про авторів оповідань.

У другому розділі *Переклад вибраних оповідань зі збірки «Волонтери. Мобілізація добра»*, запропоновано переклади з української мови на хорватську трьох оповідань з вищевказаної збірки: «Найкращі вправи на м'язи серця» Катерини Бабкіної, «Смайлик в кінці тунелю» Ірен Роздобудько і «Ельвіра» Макса Кідрука.

Третій розділ *Термінологічна лексика як засіб стилізації в сучасній українській прозі (на матеріалі вибраних оповідань зі збірки «Волонтери. Мобілізація добра»)* присвячений питанню стилістичного функціонування військових і медичних термінів у художніх текстах.

У четвертому розділі *Проблеми перекладу термінологічної лексики на матеріалі перекладів з української мови на хорватську оповідань зі збірки «Волонтери. Мобілізація добра»* визначено прийоми перекладу термінів у обраних оповіданнях, а також висвітлено окремі проблемні питання, що виникали в процесі перекладу з української мови на хорватську.

РОЗДІЛ 1 Тема волонтерського руху в Україні періоду 2014-2017 рр.

1.1 Про збірку «Волонтери. Мобілізація добра»

Збірка «Волонтери. Мобілізація добра» вийшла друком 2015 року у видавництві «Клуб Сімейного Дозвілля». Автори збірки – Сергій Жадан, Ірена Карпа, Макс Кідрук, Галина Вдовиченко, Лариса Денисенко, Ірен Роздобудько, Катерина Бабкіна, Андрій Любка, Ірина Славінська, Галина Шиян. До книжки увійшли вірші, оповідання і есеї про волонтерство, тобто, про звичайних людей, які докладають надзвичайні зусилля, щоб допомогти бійцям АТО, пораненим, сиротам, біженцям, з ранку до вечора шукаючи можливості для допомоги. Це волонтери. Мирні воїни світла.²

Ірена Карпа, яка стала упорядницею збірки, на виставці Книжковий Арсенал у Києві, сказала: «Усі, хто волонтерить, так чи інакше пропускають той біль світу через себе. Вроджена емпатія? Пристрасть до самопожертви? Бажання робити світ кращим у будь-який спосіб, бо так навчилися в дитячих книжках і героїчних фільмах? Хтозна. Достеменно одне – вони ніколи не стоять осторонь. Розгрібаючи найгірші, найбільш стресові ситуації, самі залишаються притомними».³

1.2. Про авторів збірки «Волонтери. Мобілізація добра»

Автори збірки «Волонтери. Мобілізація добра» сучасні відомі та не дуже відомі українські письменники й журналісти, які розповідають про українських волонтерів.

Сергій Жадан – відомий український письменник, поет, перекладач, громадський активіст. Народився 23 серпня 1974 року в місті Старобільськ Луганської області. У 1996 році закінчив Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди, факультет українсько-німецької філології. З 2000 року Жадан стає викладачем кафедри української та світової літератури університету, а також є віцепрезидентом Асоціації українських письменників. Тепер живе і працює в Харкові. Перекладає з німецької, польської, білоруської та російської мов. Він автор романів «Депеш Мод», «Ворошиловград», «Месопотамія», «Anarchy in the UKR», поетичних збірок «Цитатник», «Пепсі», «Балади про війну і відбудову», «Ефіопія», оповідань «Біг

² https://gazeta.ua/articles/culture/_irena-karpa-uporyadkuvala-zbirku-volonteri-mobilizaciya-dobra/618135 (20.6.2017.)

³ https://gazeta.ua/articles/culture/_irena-karpa-uporyadkuvala-zbirku-volonteri-mobilizaciya-dobra/618135 (20.6.2017.)

Мак», «Гімн демократичної молоді» тощо. Його твори одержали численні національні та міжнародні нагороди.⁴

Ірена Карпа – українська письменниця, співачка, журналістка, телеведуча. З 2015 року – перша секретарка з питань культури посольства України у Франції. Народилася 8 грудня 1980 року в Івано-Франківську. 1998 р. вступила до Київського національного лінгвістичного університету на відділення французької філології. Закінчивши навчання 2003 року, отримала магістерський ступінь з іноземної філології за спеціалізацією англійська та французька мови – зарубіжна література. 1999 року отримала нагороду Гран-прі конкурсу молодих письменників «Гранослов», а 2006 року – премію Best Ukrainian Awards у номінації «Наймодніша письменниця». Перша книга Карпи «Знес Паленого» була видана в 2002 році в Івано-Франківську. До неї увійшли твори «50 хвилин трави» та «Сни Ієрихона». Двома роками пізніше написала книгу «50 хвилин трави» та роман «Фройд би плакав» і новелу «Цукерки, фрукти і ковбаси», яка увійшла до збірки «Декамерон. 10 українських прозаїків останніх десяти років», але і багато інших книжок.⁵

Ірен Роздобудько – українська журналістка, письменниця, сценаристка, поетеса. Народилася 3 листопада 1962 року у Донецьку. Закінчила факультет журналістики в Києві. З 1988 року живе в Києві, де працювала в газеті «Родослав», коректором журналу «Сучасність», заступником головного редактора в журналі «Наталі», головним редактором у журналі «Караван історій. Україна» та журналістом у журналі «Академія». І. Роздобудько є автором ілюстрацій до книг Лариси Масенко, Елеонори Соловей, Леся Танюка. Написала романи «Зів'ялі квіти викидають», «Пастка для жар-птиці», «Амулет Паскаля», «Тут і тепер», збірку «Кіно на папері», психологічну драму «Гудзик», та інші.⁶

Лариса Денисенко – українська письменниця, адвокат, правозахисник, телеведуча. Народилася 17 червня 1973 року в місті Київ, де закінчила юридичний факультет. Українську мову опанувала в 23 роки, коли почала працювати в Міністерстві юстиції України. Літературну кар'єру розпочала в 2002 році перемогою в конкурсі Коронація слова. Денисенко – авторка багатьох книжок, як наприклад, «Забавки з плоті та крові»,

⁴ <http://ukrclassic.com.ua/katalog/jj/zhadan-sergij/3176-sergij-zhadan-biografiya> (20.6.2017.)

⁵ <http://ukrclassic.com.ua/katalog/k/karpa-irena/2828-irena-karpa-biografiya> (20.6.2017.)

⁶ <http://ukrclassic.com.ua/katalog/r/rozdobudko-iren/473-iren-rozdobudko-biografiya> (20.6.2017.)

«Корпорація ідіотів», «Танці в масках», та інші, серед яких і книги для дітей «Ліза та цюця П.», «Майя та її мами», «Правобукварик: Вчися граючись».⁷

Катерина Бабкіна – українська письменниця, поетеса, сценарист та драматург. Народилася 22 липня 1985 року в Івано-Франківську. У 2006 році закінчила Інститут журналістики Київського національного університету Тараса Шевченка. Працює в журналі «Esquire» (Україна), а також співпрацювала з виданнями «Фокус», «Бізнес», «Le Monde», «ART UKRAINE». Є колумністом видань «The Insider» та «Платформа». Автор поетичних збірок «Вогні святого Ельма» та «Гірчиця», «Знеболювальне і снодійне», збірки оповідань «Лілу після тебе», роману «Соня». Вірші Катерини перекладені польською, німецькою, англійською, шведською та російською мовами. 2013 року у видавництві «Фоліо» вийшов перший роман Катерини Бабкіної «Соня», який увійшов до довгого списку «Книги року ВВС». Також написала «Гарбузовий рік», «Шапочка і кит», а в 2013 році зняла дебютну короткометражну стрічку «Жовта коробочка».⁸

Галина Вдовиченко – українська письменниця та журналістка, яка народилася у 1959 році на Кольському півострові за Полярним колом. Навчалась у школах Івано-Франківська, Надвірної, Рави-Руської, Москви. Закінчила філологічний факультет Львівського національного університету ім. Івана Франка. Галина Вдовиченко дебютувала у 2008 році з романом «Пів'яблука», який вийшов у видавництві «Нора-Друк» (Київ) і став лідером продажів на стенді видавництва під час роботи Форуму видавців-2008. Другий роман Галини Вдовиченко «Замок Гербуртів» отримав першу премію у номінації «романи» на конкурсі «Коронація слова – 2009», вийшов у світ під назвою «Тамдевін». У 2010 році вийшов роман «Хто такий Ігор?» («Нора-Друк»). У 2011 році вийшла перша книжка Галини Вдовиченко для дітей – казкова повість «Мишкові Миші». Написала і дві книги: «20 письменників сучасної України» та «27 регіонів України».⁹

Макс Кідрук – український письменник, мандрівник, колумніст чоловічого журналу «XXL». Народився 1 квітня 1984 в місті Володимирець. За освітою – інженер-енергетик. Макс є автором трилерів «Твердиня», «Жорстоке небо», «Зазирни у мої сни» та інших книг, а також вважається першим в Україні автором тревелогів та

⁷ <http://www.ukrcenter.com/Література/19159/Лариса-Денисенко/Біографія> (20.6.2017.)

⁸ <https://starylev.com.ua/old-lion/author/babkina-kateryna> (20.6.2017.)

⁹ <http://galynawdowychenko.com/about/> (20.6.2017.)

технотрилерів. Книга під назвою «Бот» вийшла друком 25 вересня 2012 у видавництві «Клуб сімейного дозвілля». Це перший український технотрилер. М. Кідрук багато подорожував. Побував більше ніж у 30 країнах, серед яких Мексика, Еквадор, Перу, Китай, Чилі, Бразилія, Ангола, Намібія, Нова Зеландія та інші.¹⁰

Андрій Любка – український поет, перекладач і есеїст. Народився 3 грудня 1987 в Латвії. Закінчив Мукачівське військове училище. У 2009 році закінчив українську філологію Ужгородського національного університету. Автор збірок поезій «Вісім місяців шизофренії», «ТЕРОРИЗМ», «Сорок баксів плюс чайові», збірки історій «Саудаде», збірки оповідань «Кімната для печалі», книжки прози «КІЛЕР. Збірка історій», книжки есеїв і колонок «Спати з жінками» та роману «Карбід». Лауреат літературних премій «Дебют» та «Київські лаври». Його твори перекладено англійською, німецькою, китайською, російською, чеською, сербською, македонською, литовською та турецькою мовами. Живе в Ужгороді.¹¹

Ірина Славінська – українська журналістка, ведуча, перекладачка та літературознавець. Народилася і вчилася в Києві. Працює викладачем кафедри теорії та історії світової літератури Київського національного лінгвістичного університету, а також літературним оглядачем видання «Українська правда. Життя». 2010 року отримала премію «Книга року Бі-Бі-Сі». Переклала з французької книгу Робера Мюшамбле «Оргазм і Захід: історія задоволення від 16 століття до наших днів», а також книгу «Допінг духу». Ірина – автор французького перекладу проекту «Богдан-Ігор Антонич: Назавжди». Її цікавить інтермедіальність, література і живопис, театралізація, кінематограф, театр абсурду.¹²

Гаська Шиян – українська перекладачка, письменниця, підприємець. Галина народилася 23 липня 1980 року у Львові. За освітою класичний філолог. У 2012 році видала переклад роману «Світло згасло в Країні Див», створивши на основі твору проект «Декаданс Бере Своє», який синтезував текст, візуальне мистецтво і музику та об'єднав учасників під зареєстрованою авторкою творчою маркою «Батрахоміомахія». У 2014 вийшов дебютний роман авторки «Hunt, doctor, hunt!». 2015 року створила авторський курс «Creative writing з Тіло Шульцом. Оповідання за вікенд». Брала участь

¹⁰ https://vk.com/max_kidruk_writer (20.6.2017.)

¹¹ <http://www.lyubka.net.ua/index.php/biography> (20.6.2017.)

¹² <http://www.avtura.com.ua/writer/129/> (20.6.2017.)

у літературних фестивалях в Единбурзі, Києві, Львові, Запоріжжі. Понад усе цінує спільність духу з сестрою і добре товариство.¹³

РОЗДІЛ 2 Переклад вибраних оповідань зі збірки «Волонтери. Мобілізація добра»

2.1 Переклад з української мови на хорватську оповідання Катерини Бабкіної «Найкращі вправи на м'язи серця»

Katerina Babkina

Najbolje vježbe za mišić srca

Jednom sam otkrila meni najbolji i najugodniji način kako biti korisna i gotovo sam se posvetila tome. To je bilo još puno prije rata, kako je nekada voljela reći moja baka (i sada je to nekako posebno strašno zato što i bake odavno nema, i kult rata, kojega se ona tako često prisjećala, rata, koji ju je lišio djetinjstva i slomio njezin život, konačno su se udostojili raskititi ga kao nesretno sovjetsko božićno drveće i složiti ga u kutiju povijesti, a sada se ovdje meni dogodio moj rat, i evo već i ja kažem «prije rata», mjereći svoje težnje i reakcije tim rupama koje je taj rat ostavio i nastavlja ostavljati u mom životu i u mojoj sadašnjosti), - eto, to je bilo još prije rata i zato se meni činilo važnijim i hitnijim nego što bi mi se moglo činiti, na primjer, sada.

Nedaleko od Australije pojavio se nekontrolirani izljev nafte u priobalne vode zbog čega su jako stradali pingvini. Stvar je u tome da kada uzmete pingvina i umočite ga u naftu, a zatim ga izvadite iz nafte i isperete perje pouzdanim sredstvima za ispiranje, tada osim osjećaja vlastitog dostojanstva i svog malog, ali određenog pingvinskog razumijevanja o tome što je općenito ovaj svijet i što se u njemu mora, a što ne mora događati, pingvin gubi taj posebni masni pokrov koji čini njegovo perje vodonepropusnim i otpornim na hladnoću. Drugim riječima, pingvin se jako smrzava. Ako naftna mrlja nije jako zaprljala pingvina, ne toliko da bi mu trebalo pročišćavanje i sredstva za ispiranje, pingvin neće izgubiti vlastito dostojanstvo i instinkt samoočuvanja, nego će se aktivno pokušati osloboditi od nafte njemu jednostavnim načinom – uz pomoć kljuna. Drugim riječima, pingvin se truže. «Penguin Foundation» molio je cijeli svijet da zagrije i zaštiti pingvine pletući im džempere i šaljući ih u Australiju, kako

¹³ <http://avtura.com.ua/writer/440/> (20.6.2017.)

se pingvini ne bi smrzavali i žderali ostatke nafte sa svoga perja. «Penguin Foundation» bio je spreman dati mjere, čak i sheme pletenja svim zainteresiranima.

Ako si, uostalom, trebate zamisliti nešto jako, jako drago, lijepo, dirljivo, nespretno, bespomoćno i ugodno, uvijek si možete zamisliti pingvina u pletenom džemperu. To je stopostotni pogodak. Pingvinu u pletenom džemperu želi se pomoći barem iz daljine, ako ga se već ne može neposredno zagrliti, stisnuti do srca. Plesti džempere ugodno je i čudno, malo *freaky*, ali fizički nije teško; neće te upucati dok pleteš džempere, nećeš vidjeti niti saznati ništa što ćeš kasnije cijeli život marljivo zaboravljati, u udobnosti ćeš zveckati iglama i razmišljati o malenom ljepuškastom debeljuci, čak nećeš potrošiti niti puno novaca – konca treba kao za kapu, a i džemper nije težak pri slanju, čak ni do Australije. U mom slučaju, ja sam tada poslala upit za mjere i shemu, ali ispostavilo se da je novost već stara, svi pingvini su zagrijani, a ne predviđa se da će nafte više biti. Čini se da sam jednostavno dala malo novaca tim pingvinima, ali upravo sam tada spoznala, pa neka i shematski, istovremeno sve lijepo što bi u principu mogla dobiti od volonterstva. Dala bih potrebitomu i bila bih korisna (ugrijala bih malenog, bespomoćnog, pomogla bih onome koji treba moju pomoć), pridružila bih se nečem vrlo realnom, učinila bih upravo to što hoću i mogu (bez ikakve prisile i napora), i nekome bi to što ja hoću i mogu bilo jako potrebno (evo je, prava pravcata samorealizacija). Bila bih zauzeta (to je u pravilu jedna od garancija dobrog psihičkog stanja), pripadala bih nekoj posebnoj zajednici (ljudi iz cijeloga svijeta koji su pleli džempere pingvinima, koliko god bi to čudno zvučalo). I ja bih promijenila svijet na bolje (svoj svijet, svoj planet, odnosno napravila bih to za sebe, očuvala bih konkretno za sebe nekoliko komada živih i zdravih pingvina).

Čini mi se da je, o čemu se god radilo, upravo o tim aspektima volonterstva i milosrđa uvijek potrebno govoriti. Izravno naglašavati i jasno komunicirati da nas na jednostavan način volonterstvo i milosrđe čine sretnima, jer malo se toga tako prodaje i potiče nas kao sreća, poput pingvina u pletenim džemperima. A poticati nas na volonterstvo veoma je potrebno. Zašto?

Zato što pingvini ponekad kljunovima poderu džempere, dave se koncima, guše čvorovima i umiru. Malena djeca iz problematičnih država, iz nedostojnih uvjeta, koje su nahranili i obrazovali volonteri, ponekad izrastaju u bezveznjakoviće, završavaju u zatvoru i umiru. Roditelji onesposobljene djece, kojima se bave volonteri, ponekad polude i umru. Onesposobljena djeca također ponekad umru. Bolesna djeca, za čije su liječenje nevjerovatnim

naporom prikupljena strašna sredstva, ponekad ne prežive liječenje i umru. Pacijenti hospicija umiru, i nisu s time potpuno zadovoljni, unatoč svim volonterskim nastojanjima da im olakšaju odlazak. Osamljeni starci umiru. Ranjeni vojnici umiru. Vojnici koji nisu ranjeni, koji su nahranjeni, opremljeni i bodreni, također umiru. Mačke u skloništima, rijetke vrste biljaka i riba, spašene od žestokih gospodara majmuna i zmija, žrtve trgovine ljudima i obiteljskog nasilja, svi oni kad-tad umru ili odu k vragu, bez obzira na titanski volonterski napor drugih osviještenih građana. Ni na što se nije moguće osloniti, nema zemlje na kojoj uvijek stojiš jednako tvrdo. Zna li što je najgore? Što svaki volonter koji ima bar minimum zdravog razuma, zna za tu mogućnost od samoga početka. I to ga jako demotivira, često, još upravo prije nego što postane volonterom.

Sva druga volonterstva u mom životu nakon tih pingvina bila su, ako ne čudna, onda vrlo teška iskustva, neugodna u emotivnom smislu, ali mnogo više djelotvorna. Umjesto čistog i svijetlog, dobrog i vječnog u pamćenju su ostali neki sasvim nepravilni trenutci i naglasci, krv na sjedalu auta, koja se nikako ne da isprati i tako me nervira i plaši, i šteta je novaca koje sam dala za kemijsko čišćenje; centralizirane sheme obmana naivnih dobročinitelja koji žele «ne vidjeti» i zaboraviti, a zaboraviti ne možeš; javne optužbe u licemjerju, jer ti imaš više nego potrebiti; napad mučnine rano ujutro natašte, kada u autu ustima grabiš zrak i dugo, dugo ne možeš ugaziti sva četiri žmigavca i ponovno krenuti, kasniš na dobrovoljno davanje krvi i osjećaš se kao zadnje govno još mnogo dana; očaj zbog onoga što radiš, možeš, daješ tako malo; osjećaj krivnje što se veseliš, jedeš kolač, kupuješ darove, kada je netko bolestan, umire ili je pothranjen (koji prerasta u dugotrajno razočaranje, jer u svijetu apsolutno stalno netko umire, stradava i ne jede, bliže ili dalje, ali apsolutno svake sekunde); na kraju svađa s mamom koja je zbog nečega osjetila ljubomoru zato što ti kupuješ kalendare, ručnike i čarape i pišeš razglednice nekim starcima u staračkom domu, iracionalan strah da ćeš pokupiti rak ili HIV putem zraka ili sline (to je kada se osjećaš kao potpuni idiot i točno znaš da se bojiš nemogućeg, ali se svejedno bojiš), i napokon, taj strašni trenutak kada umjesto da ideš odvesti ili uzeti nešto iz Borispolja, ili sjesti i raditi otpremu ili pisati motivacijske tekstove, ili nekome nositi toplu hranu i lijekove, ili organizirati još jedno prikupljanje sredstava ili priloga, ti jednostavno legneš spavati ili ideš u kino, na spoj, čitaš knjigu, i poslije se mučiš, mučiš, mučiš, a zatim se prestaješ mučiti i još se malo mučiš sada već zbog toga što se više stvarno ne mučiš.

Ono što vam želim reći je da ja imam jako pozitivnu volontersku priču. Takvu želim svakome, posebice s obzirom na to da je u državi, gdje ja živim, bila revolucija, a sada traje

rat. Preda mnom nikome nisu odrezali unakažene ruke i noge, nisam bila primorana ostaviti nekoga da umire pod unakrsnom vatrom, bezdomna djeca nisu se na mene navikla i nisu me zvala «mama», nisam se dovodila do fizičke i psihičke iscrpljenosti, nisam radila organizacijske greške koje su mnoge ljude koštale života (ili makar jednog čovjeka svejedno nije jasno kako dalje živjeti sam sa sobom), nisam gubila oprez i nisam postajala žrtvom prijevare, kada su nestajala u nečiju korist teško prikupljena i za život neophodna sredstva. Može se reći, to je gotovo isto kao da bih ja plela beskrajno jarke i na dodir ugodne džempere, a debeljuškasti pingvinčići bi se oblačili u te džemperčiče i gotovo odmah postali zdravi, sretni i besmrtni.

Što više možemo, to se više od nas zahtijeva, u nekom trenutku toga ovako ili onako svatko postane svjestan. I svoj odabir (moći sve više i više, i davati sve više i više, ili ne moći i ne gnjaviti se) svatko također čini sam. Kako bi taj odabir učinili ispravno, treba jako puno, a isto tako treba dobro poznavati sebe.

Što više djelujemo, više grešaka radimo. To je također svakome poznato, i svatko ima svoj različito formiran prag količine toga što može prijeći, zaboraviti, oprostiti sebi. Kako bismo djelovali, važno je da u sebi nemamo nikakvog straha, a to je već teže i kompliciranije od dobrog poznavanja sebe.

Što više očekivanja imamo, to ih manje ostvarujemo, i istovremeno uvijek želimo imati puno očekivanja, jer nam se tada čini da ako na dva dodamo dva bit će četiri, tako i mi dobivamo rezultate svog djelovanja, odnosno, ipak nešto kontroliramo. S druge strane, kako uopće živjeti s mišlju o tome kako mi zapravo ne kontroliramo ništa? Nikako.

Volonterstvo istovremeno trenira puno mišića srca, čije dobro crpljenje čini život kvalitetnijim: daje nam sposobnost darivanja i zaboravljanja sebe i svojih potreba u korist drugih; sposobnost zaustavljanja i poštivanja svojih potreba, voljenja svojih želja, razumijevanja da na njih imaš pravo; sposobnost ulaganja napora i vjerovanja u rezultat, pozitivnog razmišljanja; sposobnost prihvaćanja izostanka pozitivnog rezultata i općenito bilo kojeg rezultata svojih najiskrenijih djelovanja; sposobnost vjerovanja okolnostima te nevjerovanja u pravilu nikome i ničemu; sposobnost bivanja dijelom kompleksnog organizacijskog mehanizma; sposobnost oslanjanja samo na sebe, vjerovanja da o tebi ovisi apsolutno sve; sposobnost prihvaćanja da ponekad o tebi ne ovisi ništa; sposobnost bivanja neustrašivim i sposobnost opraštanja vlastitog straha te, općenito, sposobnost opraštanja sebi, drugima, svijetu i kretanja dalje.

Iskreno, bez svega toga ne može se preživjeti, a da bar malo ne poludiš, i nema boljeg načina da se sve to nauči od onoga «uzmi i počni nešto raditi», nešto iznad svojih svakodnevnih radnji, orijentiranih na nabavu hrane i sigurnost za sebe i svoje najbliže. Raditi nešto potrebno nekome drugome. To i jest volonterstvo.

2.2 Переклад з української мови на хорватську оповідання Ірен Роздобудько
«Смайлик в кінці тунелю»

Iren Rozdobud'ko

Smajlić na kraju tunela

... Uzela je kacigu, zavrtjela ju je u rukama i zamolila da je fotografiraju.

Tanak vrat se ispružio. Kaciga je bila teška, vjerojatno ne onakva kakvu je zamišljala.

No, nasmiješila se u kameru i namjestila pogled, baš onakav kakav treba imati netko tko isprobava kacigu. Skinula ju je. Vratila nazad. Meni.

Ja nikada ne nosim kacigu...

Ja nikada ne oblačim pancirku.

Nikada se ne fotografiram s puškom u rukama.

Naginjem glavu dok dečki mobitelima slikaju kako otvaram vrata džipa i vidi se da je dupkom pun. Čak sam i šah dovezla.

- Država mora poznavati svoje heroje! – šale se, a netko dodaje:

- Gjuljčataj, pokaži nam lice!¹⁴

I smijemo se. Sada znam što je smijeh na prvoj crti obrane. Koliko vrijedi...

A zatim istovarujemo džip.

Tamo ima svega. Čak i sitnica, poput ovog šaha.

A znate li što me najviše iznenađuje i na što se ne mogu naviknuti?

¹⁴ Šaljivo, molba okrenuti se licem prema sugovorniku ili pokazati lice.

ONI NAM ZAHVALJUJU! Oni nama!

Čak i za šah... Za knjige... Za pisma...

Ja sam ništa u usporedbi s njima. Moja je zadaća (istina, nitko mi ju nije dao!) odjeća, lijekovi, hrana, cigarete, pisma, čarape, rublje. Pancirke i šljemovi, odnosno kacige. A ako ima dovoljno novaca, onda i vojničke čizme. One što su po dvije ili dvije i pol tisuće...

Optički nišani po sto četrdeset i pet «zelenih» po komadu.

Tristo šezdeset komada kemijskih plamenika za dvije i pol tisuće grivnji.

Kanistri za vodu (po sto devetnaest grivnji), uzela sam zasad šest komada.

Nosila – točno tri tisuće...

Plinski plamenici, optika, oprema za zaštitni sustav perimetra...

Na računu je ostalo ne više od dvije tisuće.

Katastrofa!

Slažem se, gospodo, postala sam dosadna. U gradu normalni ljudi nemaju sa mnom o čemu popričati.

Zamislite si razgovor, čak i cijelu diskusiju, o tome što je bolje: čarape ili obojci?

Ja sam za obojke! Iako sam ih vidjela samo u kinu... Zašto sam za njih? Eto zašto! Prvo, čarape imaju veličinu! A obojci ne. Čarape se poderu na peti. Obojke možemo okrenuti na drugi kraj i opet služe!

Čarape su jedan sloj, a obojke možemo namotati i u dva sloja, ako to obuća dozvoljava. I tkanine se može uzeti još, od svakog metra dobijemo dva obojka. Ili čak četiri.

Još ne znam.

Nikada nisam radila obojke...

Pa da, kaže Ljudka, slažem se, ali to nije suvremeno, to je starinska metoda, prošlost.

Da, slažem se, ali isti vrag, samo da bude toplo i udobno!

- Znači što, uzimamo ili ne? – kaže Ljudka.

I uzimamo... čarape. Dva paketa.

Ipak, dečki možda neće razumjeti takvu praktičnost. Neki oдавde čak ne nose niti poznate «žitomirske» po dvanaest grivnji za jedan par, nego markirane s «Adidas» etiketom... Kako da takvima damo obojke? A kako će ih oni zamotati? Tko će ih naučiti? Jer to je cijela nauka.

A puno «mojih» nisu vojnici. Neki su čak bježali od vojske u mirno doba.

Stavila bih ovdje smajlič. Ali neću tako brzo doći do kompjutera. A i nemam vremena.

Niti želje pričati na mreži. Moje teme nisu zanimljive.

Evo na primjer, rublje od flisa.

U trgovinama je od četiristo do devetsto grivnji za komplet. Kvaliteta je osrednja. Uvoz. Nije dizajnirana za rat. Isprobala sam je na sve moguće načine. Čak sam je i šibicom zapalila. Gori, sranje, brzo.

A naše djevojke same šivaju, tako da šav ne žulja. I biraju takav flis, kao da je druga koža. Šivaju besplatno. Okupljaju se navečer ili vikendom. Cijena koštanja takvog kompleta je dvjesto grivnji.

S njima sam se nedavno upoznala. Svaka ima djecu, posao, muža, kasni im plaća, itd. A one šivaju.

Našla sam ih, pokrenula sam posao: novci su počeli dolaziti od ljudi. Još sam i dala točne veličine, kako ne bi šivale naslijepo, nego konkretno! Striček Petro, «Slon», je recimo čisti broj pedeset osam. Saško, «Kaška», vidjeli biste, i u broju četrdeset četiri bi se utopio.

Tako da je sada sve u redu. Odjeveni su toplo.

A nedavno sam naletjela na takve hlače po sedam eura, poljske. Izvana je tkanina debela, poput platna, a iznutra je pola centimetra vunene podstave. Uzela sam pet vreća i naručila još. Išla sam kamo sam mogla, gurala te hlače u face onim utovljenim pozadinskim njuškama: sedam eura, ljudi dragi, a koristi od njih ima sto puta više nego od vaših, državnih!

Gospode, o čemu ja govorim?! Razumijem da to nisu teme za razgovor. Zar sam mogla pomisliti da ću o tome govoriti?

Inače sam broker. Nekada sam imala svoj postotak. Ponekad smo slavili uspješnu prodaju u sushi baru. Klijenti su me preporučivali drugima. Govorili su da imam laku ruku i da znam trgovati tako da svima bude dobro: i prodavačima i kupcima. Naučila sam voditi papirologiju, pravne razgovore (završila sam filološki i ranije nisam bila dobra s brojkama), eto i, iskreno rečeno, na kraju sam završila u BTI-u¹⁵.

Eto tako.

I sada volim zalutati u sushi bar. Za sushi bih, kako kažu, i domovinu prodala! Osobito ga volim s lososom. Set od dvanaest rolica je od četrdeset i šest do sedamdeset i dvije grivnje. Da... Dečki moji, stotka. Još su to oni «majdanski»...

Dakle četrdeset i šest puta sto je četiri tisuće šesto.

Odnosno, dvadeset i tri trenirke od flisa...

Ili. M-m-m... Ako je jedan optički nišan sto četrdeset i pet «zelenih», onda je...

Kakav je sada tečaj?

S optičkim sada neće ići, a esmarhove trake...

Dečki imaju jednu kutiju prve pomoći po ekipi. Jedna na trojicu, to je već dobro. Ali u toj kutiji je samo jedna esmarhova traka. Također jedna na trojicu. Što znači ta esmarhova traka?

Kako to objasniti civilima, a da shvate?

Dvije riječi, to su dvije minute života...

A zatim počinješ krvariti. I za te dvije minute moraš staviti esmarhovu traku, sebi ili ranjeniku. A ako je ona jedna? Na trojicu?!!

Već sam kupila sto komada: jedna esmarhova traka je sto deset grivnji. Treba ih još toliko!

Ili još sto po sto deset grivnji.

Dvije minute.

¹⁵ Бюро технічної інвентаризації – Уред tehničke invertizacije.

Sto deset grivnji.

Dakle jedna minuta života – pedeset i pet grivnji...

Takva je matematika...

- Djevojko, jeste li se odlučili? – pita me konobarica u kimonu.

Ja sam se zagledala u meni, kao zadnja ovca: gledam u knjigu, a ništa ne vidim, kako bi govorila moja baka kada nisam bila pažljiva. A što ja sada vidim osim tih crvenkastih rolica?

Dvadeset i tri kompleta rublja.

Zahvalila sam se, ispričala, izašla.

Na ulici je hladno, auti prolaze, ljudi iza stakla, parovi, vitrine...

Iskreno rečeno, na početku kada sam vidjela kako je Kijev postao čist, kako je siguran, miriše na kavu ili nešto slično, mislila sam: da odete, kvragu, TAMO. Vidjela bih ja kako biste se vi tamo smijali. Bila sam ljuta, nepravедna: tamo ginu, a ovdje u sushi baru pitaju je li riba svježa...

Sada tako ne razmišljam. Iskreno. Kada bi u meni ostala trunka sentimentalnosti, rekla bih: Bogzna tko sada prolazi pored tebe, tko sjedi za susjednim stolom, tko pije kavu na uglu...

Možda popije kavu i nazove mamu: «Nemoj biti tužna!» – i OVDJE.

A ja ću njemu kasnije donijeti kacigu, vojničke čizme, pancirku...

Život je takav.

Njegovi su putevi čudni.

Kao da sam ja znala koliko košta termovizijska kamera?!

Ja uopće nisam znala da takvo što postoji! Televizijska kamera, aha, znam. Ali TERMOvizijska – za mene je to bilo kao... kao tiranosaur iz «Avatara». A sada nema poželjnije, kada ju dobijem, i vozim.

Prije nego što ju stavim u džip, poljubim je, kao blisku osobu: posluži nas, malena, dobro. Kako bi taj Saško ili Petrovič još dugo, dugo nogama zemlju gazili, po rosnoj travi.

Nekako sam čula: sigurno ona nema posao ni djecu. Da ih ima, ne bi se tako motala onuda, bavila se pitanjima prihoda i rashoda: što, gdje, koliko košta, i gdje je bolje...

E pa to je tako. Ljudi su različiti!

Ja radim.

Čak sam i godišnji izvještaj napravila prije Nove godine, kako me ne bi potjerali iz firme. Ionako sam zapustila posao, jedva se držim. Kažu «poludjela je». I... skupljaju novce.

Imam dvoje djece: starijem je devet godina.

I baš me briga što govore.

I boli me briga za skeptike.

Sutra ću kod Strija uzeti paket kaciga i pancirki.

Tamo ću ih i isprobati.

Ne radi slikanja.

Radi provjere.

Ne mogu svojim dečkima uvaliti neko smeće.

...Smajlić na ovo mjesto stavite sami.

2.3 Переклад з української мови на хорватську оповідання Макса Кідрука «Ельвіра»

Maks Kidruk

Elvira

-1-

Za Elviru je rat počeo na svetog Mikolaja, kada joj je minobacački projektil ubio majku, koja je bila zaokupljena zečevima. Do tada djevojka kao da nije primjećivala da svijet oko nje puca po šavovima. S jedne strane, uzrok tome bio je da se njezino selo tijekom prvih šest mjeseci rata, do nastanka kotla pod Ilovajskom, nijednom nije našlo pod vatrom; s druge strane, uzrok se krio u samoj Elviri Movčan. Liječnici su to zvali recisivnim katatonim sindromom, skrivajući se iza nejasne dijagnoze ili je to bio pusti neuspjeh ili banalna nevoljkost ući u srž njezinog problema i pomoći; seljani, čak i oni koji su znali za dijagnozu i za šest tjedana koje je provela na neurološkom odjelu u Donjecku tijekom ljeta 2012., jednostavno su smatrali Elviru odveć sramežljivom i tihom.

Elvira nije bila slaboumna. U 2011. je završila srednju školu sa srednjom ocjenom, sasvim dovoljnom kako bi predala dokumente nekom od sveučilišta Donjecka ili Mariupolja. Međutim, zabranili su joj nastaviti školovanje. Točnije, liječnici nisu rado dolazili na sveučilišta, kao i obično presipajući preporuku skupom loše razumljivih riječi i pojmova: «Pretjerana mentalna i psihička opterećenja mogu prijeći kompenzacijske sposobnosti pojedinca, što će dovesti do nepredvidive reakcije, živčanog sloma i, gotovo sigurno, nepovratnog pogoršanja psihičkog poremećaja». Bla, bla, bla. Elvira je u svim odnosima bila normalna, samo je ponekad «potonula» ili, kako je govorila njezina mama, «odlutala». Tako nešto se događalo jednom ili dvaput tjedno, ponekad i češće, posebice ako bi djevojka u selu srela nepoznatog čovjeka: Elvira bi čučnula, stavila ruke na koljena i uronila u samo njoj poznati svijet, fokusirajući nepomični pogled na nevidljivu točku metar od svoga nosa. U takvim bi trenucima postala voštana, pretvorila bi se u plastičnu lutku punu praznine, koju možeš savijati kako hoćeš, vući za kosu i čak rezati na živo, bez straha da će viknuti. Prošlo je deset godina otkako se njezin otac tiranin, koji je tukao ženu tako jako i često da joj rebra nisu stigla srasti, upao u neku neugodnu priču u Volnovahi i, skrivajući se od pravosuđa, bio je prisiljen pobjeći u Rusiju, ali povremeni stupori nisu prestajali. «Trenuci izgubljenosti» nisu

spriječavali Elviru da na svoj način uživa u životu; jedini je problem bio to što je «izgubljenost» mogla trajati satima.

Militanti su se najprije pojavili u Zamožnom, malenom selu smještenom na desnom brijegu Kaljmiusa, otprilike na sredini između Mariupolja i Teljmanova, 23. kolovoza 2014., uoči dana kada su dvije kolone ruskih tenkova i samohodnih artiljerijskih vozila s upravno ostruganim serijskim brojevima, ali s ruskim trobojnicama koje su se drsko vijorile na oklopnim kupolama prešli granicu na jugu Donjecke oblasti i zauzeli uporište pred Novoazovskom. Nekoliko muškaraca u uniformi bez identifikacijskih oznaka, bez kapa i u razgaženim tenisicama došli su makadamom od Granitnog. Došli su u 5,7 litrenom srebrnom «Lexusu LX 570», sigurno ukradenom, jer ni vanjski izgled dobrovoljaca ni način držanja i pričanja nisu odgovarali klasi terenca. I usprkos činjenici da je tijekom sljedećih nekoliko tjedana od Mariupolja neprestano dolazila odjekujuća buka artiljerijskih paljbi, a Mihajlo Mikitovič, Elvirin krsni kum koji je živio u susjednom Zamožnom Pavlopolju, jednoga je dana kumčetu i njezinoj majci donio ogroman komad fugasnog projektila s oštro iskidanim krajevima koji je našao na svom polju na pola kilometra sjeverno od Talakivke, Elvira nije shvatila ili se pravila da ne razumije da je oko nje rat.

Zapravo je smrt zavirila kroz njihove prozore tri dana ranije, u utorak, 16. prosinca.

Nedaleko Zamožnog, na putu koji je vodio do željezničkog prijelaza prije sela Kaljčik, bila je kontrolna točka ukrajinske vojske. Vjerojatno su na nju i pucali. Tukli su cijeli dan iz područja Svobodnog i Primorskog, što je rezultiralo da je pet minobacačkih projektila palo na teritorij Zamožnog.

Zbog blage naravi i spremnosti da uvijek priskoči u pomoć Elviru Movčan su u selu nazivali Božjim djetetom. Bog, valjda, stvarno brine o svojoj djeci, jer od dvije 120-milimetarske fugasno-rasprskavajuće mine, koje su pale na vrt i dvorište blizu kuće prizemnice Movčana, nijedna nije eksplodirala. Kasno uvečer, kada se paljba zaustavila, Elvira je izašla na ulicu i po redu premještajući razgledala izdužene čahure, čiji su čelični završetci smiješno stršili iz zemlje. Na prvoj je debelim crvenim markerom bilo pažljivo napisano «ZA DNR!». Malo niže, iskrivljenim i znatno manjim slovima netko je dopisao: «i za odesu». Na drugoj se isticao natpis «NA KIJEV». Ujutro je došao Mihajlo Mikitovič. Shvativši da ne vrijedi čekati vojne inženjere, sam je izvadio projekte, odvezao ih na plažu i bacio ih u Kaljmius.

No čak i poslije takvog slučaja Elvira se nastavila baviti svakodnevnim poslovima.

U petak 19. prosinca Elvira se, kao i uvijek, probudila kasno, majka ju nije grdila, čak i kada je njezina kćer spavala do jedanaest. Elvira se ljutila na sebe zbog toga što je ustala tako kasno, ali nije si mogla pomoći: zaspala je teško, pred jutro, i nikakva sila ju nije mogla izvući iz kreveta u sedam, kada je mama išla raditi po gospodarstvu. Jedino olakšanje: zimi ju je savjest pekla manje, jer posla nije bilo. Prije nego što je osvijestila što ju je probudilo, djevojka je gurnula ruku ispod jastuka i blizu uzglavlja napipala debelu zimsku čarapu napunjenu slatkišima, pod tankim prstima šuštali su sjajni omoti. Poklon od Mikolaja. Ili pak od mame. Elvira se nasmiješila, ali njezin se osmijeh stanjio upravo kada je djevojka osjetila nalet ledenog vjetrova i naglo sjela na krevet. Oba su prozora u njezinoj spavaćoj sobi bila bez stakla, hladni je vjetrovi prošao sobom, a pod ispod prozorske daske, kao svježim snijegom, zasuo sitnim krhotinama. Tek je sada, čuvši da joj je začepilo uši, Elvira ustala, na spavaćicu odjenula jaknu i izašla na ulicu. Dvorište je bilo zatrpano komadima dasaka i dijelovima salonit ploča, susjeda iz kuće preko puta mahala joj je rukama i očajnički joj nešto vikala, međutim Elvira ništa nije čula. Ona je gledala na ono mjesto na kojemu su još jučer navečer bili kavezi sa zečevima. Niti zečeva, niti kaveza nije bilo, umjesto njih u zemlji se crnio krater veličine metar i pol. Elvira je tražeći, ali ne dozivajući majku, polako obišla kuću, iako je već znala da nikoga neće naći. Bila je tiha i bojala se muškaraca, a nije bila slaboumna. Blizu sjevernog zida kuće Elvira je naišla na od krvi pocrnjeli, još topli komad pletenog prsluka u kojem je njezina majka stupala na posao.

Bilo bi zanimljivo čuti što bi rekli doktori iz Donjecka koji su Elviri zabranili ići na sveučilište, o «psihičkim opterećenjima» i «kompenzacijskim sposobnostima pojedinca», jer poslije nesretne paljbe Elvira nije «potonula» niti «odlutala». Ušla je u kuću, uzela sve najneophodnije i potom se odjenula, te mirno pošla putem na zapad, u smjeru suprotnom od onoga iz kojega su dolijetali projektili.

-2-

- Je li vam... potrebna... pomoć?

Mlađi poručnik Mitja Nagornjak, zovu ga Bucmasti, razumio je da meso ne može doživjeti, komad mu može stati poprijeko grla.

- Što? – izdigao se dečko.

- Želim pomoći – ponovila je djevojka nisko nagnuvši glavu. Od straha da će pogledom sresti nekoga od muškaraca njezinim trbuhom prolazili su grčevi.

Debeli je probljedio. Djevojku je tako jako treslo da je on jedva razabrao riječi.

- Odlazi – naredio je daveći se.

Ali ona nije otišla.

- Ja ću vam pomagati. Jednostavno kao volonterka, - tiho, ne podižući oči, ali istovremeno tvrdom, kao mramor, i nekom nadzemaljsko-očajničkom upornošću ponovila je djevojka. – Ja mogu...

- MARŠ ODAVDE! – eksplodirao je Debeli. Pokušavao je govoriti strogo, ali glas mu je puknuo i izdajnički je dreknuo. Zubi su mu cvokotali od bijesa i psihičkog uzbuđenja.

Djevojka se nije pomaknula. Nakupivši zraka u grudima i do boli napevši mišiće trbuha, nevjerojatnim je naporom smirivala drhtanje. Zatim je još pola minute skupljala snage, kako bi ponovno progovorila, i cijelo to vrijeme nije disala, bojeći se da najmanji pokret može razljutiti časnika koji se nadnio nad nju. Na kraju je nastavila, iako glavu nije podigla:

- Mogu vam prati posteljinu, pripremat ću vam hranu, ako želite, čak ću ići u izvidnicu, oni me neće dirati, pogledajte, ja...

Kod riječi «pripremat ću vam hranu» okrugli su obrazi Mitje Nagornjaka, zahvaljujući kojima su ga i nazvali Debeli, posivjeli, poput olujnih oblaka iznad vrućinom osušene stepe.

- IDI K VRAGU, KURVO! – Mladi je časnik s leđa skinuo automat i usmjerio cijev prema djevojci. Crna cijev se zaustavila na trideset centimetara od mršavog tjelešca.

U to je vrijeme u blindaži kontrolne točke № 18 osim Debelog bilo četvero vojnika Oružanih snaga Ukrajine. Sva četvorica su ručali. Najbliže izlazu sjedio je Paša Bilaš, nadimak mu je bio Bizon, stokilogramska ljudina obrijane glave, nekadašnji časnik specijalne jedinice «Berkut», koji je godinu dana prije rastjerivanja studenata na Euromajdanu dao otkaz u Ministarstvu unutarnjih poslova i kao običan vojnik otišao u vojsku. Navodno zbog toga što nije mogao trpjeti nered i bezakonje u «Berkutu». Bizon je izgledao i pričao kao pravi gopnik¹⁶, završavajući svaku rečenicu frazom «u kurac» – «Što radiš, u kurac?», «otišli smo na položaj, u kurac», «jebeni separatisti, u kurac» – ali bio je jedini borac treće rote drugog bataljuna devedeset i treće Zasebne aeromobilne brigade, koji za vrijeme antiterorističke

¹⁶ U Sovjetskoj Rusiji naziv za osobu niže društvene klase, lošeg obrazovanja, koja se bavila kriminalom i imala prepoznatljiv stil odijevanja. (<https://www.urbandictionary.com/define.php?term=gopnik>, 20.2.2018.)

operacije nije tražio godišnji odmor. Slijeva od nekadašnjeg «berkutovca», leđima do mlađeg poručnika koji je nanišanio automatom djevojku pokraj ulaza u blindazu, nagnuo se nad zdjelu još jedan crnokosi vojnik, vječno pripit i vječno svime nezadovoljan Ženja Šuljga iz Harkova, nadimak mu Kacap. U dubini skloništa leđa o leđa sjedili su narednik Ilja Kamazov, nadimkom Kamaz, čija je donja čeljust, čak i kada je šutio, cijeli prst stršala ispred gornje, i mršavi zapovjednik rote, sanitarni instruktor Valera Mozgovij, nadimka Tuba. Debeli je bio najmlađi od svih, službeno je on sebe smatrao zapovjednikom, ali na bojišnici ga je rijetko tko slušao. Na liniji razgraničenja, pod stalnom paljbom «Grada» i artiljerije militanata, subordinacija je prestala funkcionirati.

Prvi je naglo ustao Bizon.

- Hej, Debeli, šta ti je, u kurac?

Nakon što je Mitja Nagornjak palcem desne ruke pomaknuo prekidač režima paljbe na svom automatu kalašnjikova iz osigurača na paljbu pojedinačnim pucnjevima, skočili su i drugi.

- Debeli, jebemu, spusti oružje! – prevrnuvši zdjelu, vrisnuo je Tuba.

- Tiho, tiho, tiho! – Kacap se oprezno ugurao između djevojke i zapovjednika te pokušao pomaknuti cijev automata u stranu, istovremeno pazeći da se nenamjerno ne nađe na liniji paljbe.

- Goni se odavde... – Riječi su se hroptavo otimale iz iskrivljenih usta Bucmastog. Djevojka se nije pomaknula. – Rekao sam: GONI SE!

- Jesenti, točno si poludio! – uspaničio se Tuba. – Jeste li vidjeli? Povukao ga je iz osigurača!

Kamaz je leđima stao iza Debelog i polako, razumjevši da neoprezan ili pretjerano jak stisak može prisiliti Mitju da povuče okidač, stavio desnu ruku iznad ramena mlađeg poručnika i podlakticom mu podupro grlo.

- Lakše, brate, lakše. Čuvaj streljivo za Ruse.

Kamaz je odstupio pola koraka unazad, vukući Debelog za sobom i istovremeno ga okrećući na način da cijev automata udalji od Kacapa i djevojke. U međuvremenu je Ženja Kacap, poput boksaškog suca, ispruženom rukom odgurnuo djevojku:

- Sve je u redu, sve je normalno, nitko ne puca, nitko u nikoga ne puca.

Ona se nije pomaknula s mjesta, kada je Kacap čučnuo i nagnuo se kako bi pogledao njezino lice, točnije, kako bi djevojka shvatila da se obraćaju upravo njoj, i tiho je rekao:

- Bolje je da odeš.

Tek se nakon toga posjetiteljica, koja je toliko razljutila mlađeg poručnika Nagornjaka, okrenula i, pogrblivši se, pošla nazad istim putem kojim je i došla.

Bizon, Kamaz i Kacap sjeli su i nastavili ručati. Tuba je pogledao na prevrnuti tanjur, ljutito pljunuo i otišao pušiti. Debeli je izašao iz blindaze i sjeo na srušeno drvo, odakle je dobro vidio kontrolnu točku, no ondje gdje nitko nije mogao vidjeti njegovo lice. Po obrazima mlađeg poručnika tekle su suze.

Mitja nije htio ratovati. A što je još gore, Mitja nije znao kako ratovati. Zajedno sa svoja tri najbolja prijatelja, Nazarom, Edom i Olegom, dobrovoljno je otišao na službu u Oružane snage Ukrajine odmah nakon završnih ispita na sveučilištu. Godinu dana prije sva su četvorica završili vojnu katedru, stoga su dečke bez dodatnih priprema bacili u zonu antiterorističke operacije: najprije kod Debaljcevog, zatim do Volnovahe, a poslije potpisivanja «mira» u Minsku drugi bataljun devedeset i treće brigade rastegnuli su uzduž Kaljmiusa. Istina je, prvi tjedan proveden u redovima oružanih snaga bio je dostatan da Mitja Nagornjak shvati da je požurio s odlukom da se prijavi u vojsku. Realnost se nije pokazala baš takvom kakva je u njegovoj omiljenoj «Call of Duty». Istovremeno i jednostavnijom i mnogo više strašnom. Međutim, zbog ponosa dečko nije kanio odstupiti. Prisilio se «zaboraviti» kako je napunio gaće za vrijeme prve paljbe u životu; pravio se da, iako njega niti malo ne brine ta činjenica, od tada ne može odvajati glavu od zemlje kada čuje šuštanje s kojim se približavaju reaktivne mine ili granate, i tim više nije sposoban zapovijedati vodom u takvom stanju; nikome nije pričao da svake noći sanja širom otvorene oči vojnika Bogačenka, plavookog mladića iz Hersona, kojega je svojim rukama iskopao iz rova poslije paljbe. Tek je kasnije Mitja Nagornjak saznao da vojnik koji umire u rovu od izravnog pogotka minobacačkog projektila jednostavno ne stiže zatvoriti oči, a zatim, vidjevši kako Ljoha Bogačenko bulji u njega iz zemlje, nije se mogao suzdržati i počeo je vikati. Od tada sanja Ljohu svake vražje noći.

Unatoč svemu, Mitja se držao. Izdržao je znatno više od drugih.

Mlađi poručnik Nagornjak prvi se put zapravo slomio 7. rujna 2014., drugi dan nakon što su drugi bataljun devedeset i treće Zasebne aeromobilne brigade poslali na jug Donjecke

oblasti radi jačanja kontrolnih točaka uzduž Kaljmiusa i zaštite cestovnog puta koji je spajao Mariupolj i Donjeck. Oleg, Nazar, Ed i Mitja stajali su pokraj puta i raspravljali tko odgovara za koju kontrolnu točku, kada se od strane Kremenjivke do njih došetala neuredno odjevena debela žena od četrdesetak godina. Pristojno je pozdravila na ruskom, pitala kako su, poželjela im zdravlja i rekla da se drže. A zatim je ponudila da pojedu i još je rekla da će im stalno nositi hranu ako im se bude svidjela. Nazar je otvorio paket koji je ona pružila. Unutra je bio veliki lonac kuhanog krumpira i još topla zapečena patka koja je iz nekog razloga mirisala na bademe. Oslabjeli na državnoj hrani, Ed, Nazar i Oleg bacili su se na pticu. Žena je dugo gledala kako jedu, a zatim je otišla rekavši da će lonac uzeti sutra kada donese novi ručak. Mitja je bio jedini koji nije dotaknuo meso: patka je bila punjena suhim šljivama, a on je od djetinjstva mrzio suhe šljive.

Natrpavši se, dečki su osjetili čudnu slabost i laganu glavobolju. Nazarovo grlo je zanimalo još prije nego što je završio, ali uistinu su se uplašili kada su Olega primili grčevi, a Nazar i Ed počeli su se gušiti. Dok je Mitja pozvao vojnog liječnika, u grčevima su bili sva trojica.

Dečke su u vrlo teškom stanju – napadi gušenja, aritmija, djelomična paraliza – odvezli u bolnicu u Mariupolj, gdje su liječnici odmah postavili dijagnozu: trovanje cijanidom. Kasnije je bilo ustanovljeno da su tri mlada vojnika bila otrovana vodikovim cijanidom, ili jednostavnije, cijanovodičnom kiselinom. Za Mitju je sve završilo još kada se preplašio, Ed je došao k sebi kroz mjesec dana, a Nazar se nije uspio do kraja oporaviti. Liječnici ga nisu mogli osloboditi od takozvanih naknadnih simptoma: stalnih grčenja lica, periodičke srčane aritmije i problema s govorom. Nakon bolnice Nazar je govorio kao čovjek koji je preživio teški moždani udar.

Olega liječnici nisu mogli spasiti.

Nakon sprovoda Mitja Nagornjak se bez prijatelja vratio na bojišnicu. A još je i počeo podizati glavu nad parapetom i gledati kuda pada mina koju su militanti ispalili.

-3-

- Što je tamo? – podigavši glavu pitao je kapetan.

Napetost je rasla, paljbe su bile sve češće i svakim danom sve masovnije. U rajonu Pavlopolja, Zamožnog i Mirnog neprestano su se pojavljivale obavještajne grupe vojnika, a

zatim je tridesetšestogodišnji zapovjednik treće rote kapetan Jurij Baturin, nadimak mu Sjena, odlučio osobno doći na izviđanje. Nakon ranjavanja u list, što je bilo kod Piska u ljeto 2014., nije se uspio popeti na visokovoltni dalekovod i gore je poslao Bucmastog.

- Četiri T-72, šest «gradova», šest samohodnih topova. Čini se, «Gvozdiki»¹⁷.

- To je sve?

- To je sve. – Na tren je Bucmasti zatresao glavom i ispravio se: - Ne, čekajte, to su «Akacije»¹⁸. Nisu «Gvozdiki», to su upravo 152-milimetarske «Akacije».

- Majke ti – kroz zube je procijedio kapetan. Po noći su vojnicima dovezli snažno pojačanje: jučer su bila samo dva tenka, a samohodnih artiljerijskih topova uopće nije bilo. – Jesi li siguran da su to «Akacije»?

- Da.

Baturin na početku nije povjerovao. Odakle taj početnik koji se guši u šmrkljima za vrijeme svake paljbe može znati kako izgleda samohodna haubica 2C3 «Akacija»?

- Otkud znaš?

- Na sveučilištu sam pisao članke o suvremenom oružju za časopis «XXL».

«Bolje da su te naučili puniti minobacač za vrijeme paljbe.»

- Silazi.

- Na zapovijed, kapetane!

Bucmasti se spustio do kraja ljestvi i skočio na smrznutu zemlju.

- Jesi li primijetio kakvo kretanje pokraj oklopa? – upitao je kapetan, uzimajući dalekozor.

- Ne, samo stoje.

Sjena se krivo nasmiješio:

- Čekaju novi humanitarni konvoj – okrenuo se i zakoračio u smjeru kontrolne točke.

- I što ćemo napraviti? – brzo je pitao Debeli jedva dostižući visokog zapovjednika.

¹⁷ 2C1 «Gvozdika» – 122-milimetarska samohodna haubica, proizvedena u SSSR-u krajem 1960-ih godina, proizvodila se u Tvornici traktora Serga Ordžonikidze u Harkovu. Ruska Federacija aktivno ju isporučuje militantima nepriznatih DNR i LNR

¹⁸ 2C3 «Akacija» – 152-milimetarska divizijska samohodna haubica, proizvedena u SSSR-u krajem 1960-ih godina. Serijska proizvodnja trajala je do 2006. godine, za to vrijeme je pušteno više od 4000 jedinica. Ruska Federacija aktivno ju isporučuje militantima nepriznatih DNR i LNR

Kapetan je nezadovoljno promrmljao preko ramena:

- Ništa.

Debeli je i sam to znao. Nema zapovijedi.

- Obavijestit ću zapovjednika bataljuna, i to je to – dodao je Baturin.
- A što ako oni sutra krenu na nas?

Sjena je slegnuo ramenima:

- Nešto ćemo smisliti.
- Imamo municije za dva sata borbe! – Debeli nije zaostajao. Nakon borbi kod Debaljcevog od teškog naoružanja u trećoj roti ostao je jedan 82-milimetarski minobacač pušten 1943. Svaki vojnik je imao po pet spremnika s nabojima, i samo par automata je imalo bacač granata.

- Ako krenu na nas, zvat ćemo u pomoć bataljunsku minobacačku bateriju. A s njom će dovesti i streljivo.
- A što ako ne dovezu?
- Dovest će.
- A ako svejedno ne dovezu?

Sjena se odjednom razljutio, zaustavio i naglo se okrenuo, tako da je Mitja Nagornjak skoro naletio na zapovjednika. Čvrsto stisnuvši zube i ubijajući dosadnog mlađeg poručnika pogledom, kapetan Baturin je rekao:

- Znači, Debeli, ispaljivat ćeš govna!

-4-

- Tko ju je pustio ovamo? – prosiktao je Mitja.

Oko ognjišta su se grijali Bizon, Tuba, Kamaz i još dva vojnika: četrdesetogodišnji Gordij Klimenko iz Rahova, nadimkom Gucul, i njegov prijatelj sličan Ciganinu Josip Kucina, nadimkom Mađar.

- Slušaj, zapovjedniče – počeo je Gucul. Visok poput smreke, s crnim brkovima, govorio je poput tukca, s jakim zakarpatskim akcentom. – Nema kamo otići. Neka pojede, neka se ugrije.

- Nećemo ju otjerati – mašući glavom potvrdio je Paša Bilaš. – Tako da ne galami i idi u guzicu.

Daleko od ljudi na granici svjetla i sjene, stisnuvši se u sićušnu grudu umotanu u staru odjeću sjedila je Elvira. Na njezinim je koljenima stajala zdjela s kašom, pored nogu šalica čaja, ali bilo je jasno da djevojka hranu nije ni dotakla.

Debeli se vraćao iz kontrolne točke i osjećao se previše umornim da bi raspravljao.

- Ne puštajte ju do tanjura. – Dečko je s mržnjom gledao mutnu siluetu iza ognjišta. A zatim, kad se već spremio da krene, umorno je dodao: – Ja ću ju upucati, upucat ću ju bez upozorenja, ako ju vidim blizu vojne kuhinje.

-5-

Taj je tjedan, kada je Elvira Movčan počela raditi u vojnoj kuhinji treće rote, postao prvi od trenutka ponavljanja aktivnih paljbi, tijekom kojega se treća rota snašla bez «dvjestotih¹⁹». Tri tjedna kasnije, na početku siječnja, tijekom kojih, bez obzira na to što je s pozicija militanata na sedamnaestu i sve kontrolne točke u njezinoj blizini letjelo sve što može gorjeti i eksplodirati, o djevojci su počeli govoriti kao o maskoti. U cijelo to vrijeme treća rota je izgubila jednog borca – Mađara, kojemu je komadić izbio oko. Vojnici iz drugih rota postavljeni uzduž linije razgraničenja, koju su prije još jedne imitacije mirnih pregovora u Minsku militanti očajnički pokušavali odmaknuti na zapad, dolazili su ju pogledati, iako se djevojka skrivala od nepoznatih ljudi.

Elvira se i od svojih ponekad skrivala, posebice kada se netko od boraca treće rote napio što se, budimo iskreni, događalo često.

Djevojka nikome nije pričala odakle je došla i zašto je htjela pomagati vojnicima. Jedini kojemu se posrećilo zabaviti ju razgovorom bio je Gucul. Nitko nije znao kako je Gordiju to uspjelo, sigurno je stvar bila u tome da on nije pio, ali često su ih vidjeli skupa.

¹⁹ «Vantaž 200»: u ukrajinskom vojnom žargonu znači «mrtav, ubijen, poginuli»; u vojsci kodni naziv kod transportiranja avionom posmrtnih ostataka poginulih vojnika do mjesta sahrane.

Elvira je tiho nešto pričala Guculu, pričala, naravno, na ruskom, a on je umirujuće i očinski promišljeno njoj tepao odgovor tukčevim dijalektom ukrajinskog jezika. Čak ni Mađar nije uvijek razumio što govori Gordij Klimenko, a Elvira pogotovo nije razabirala, i unatoč tome međusobno su se savršeno slagali: djevojka je uvijek trčala do Gucula za vrijeme paljbe, skrivala se iza njegovih leđa kada bi vidjela nepoznate vojnike iz drugih rota, i isplakala se na njegovom ramenu kada bi ju nečime uvrijedili. Posljednje se dogodilo samo jednom i više se nije ponovilo, jer je zastavnika prve rote, lošeg, zlonamjernog i ogorčenoga Tolju Biljanskog koji je nasrnuo na Elviru samo zbog toga što se našla tamo u krivom trenutku, tukla cijela treća rota ne samo ispred očiju, već i u neposrednoj prisutnosti kapetana Jurija Baturina. Tukli su ga tako dugo i gorljivo da je nakon završetka kolektivnog odgojnog procesa nesretni zastavnik Tolja postao sličan žrtvi mučenja koju su upravo oslobodili iz mučilišta separatista.

Druga osoba s kojom bi Elvira mogla komunicirati bio je... Mitja Nagornjak. Debeli je jedini, osim Gucula, borac treće rote, koji u pravilu nije uživao u alkoholu. Ali djevojka je bježala i skrivala se upravo kada se dečko pojavio u njezinom vidnom polju.

Mlađem poručniku Mitji Nagornjaku trebalo je nekoliko dana da se pomiri s time da rotnom kuharu pomaže iznenađujuće tiha i šutljiva «djevojka koja je došla s Istoka». Uistinu, još je desetak dana poslije toga on vadio komade iz svog tanjura i trgao bataljunskom mješancu Tuzu prije nego je počeo jesti. Na kraju se smirio i prestao. Osim toga, s vremenom se Debeli toliko naviknuo na Elvirinu prisutnost da se, neočekivano za samog sebe, rastužio za djevojkom kada je umrla.

-6-

- Ej, smiri se, sve će biti normalno, ništa neće biti s tvojim Guculom. Sada će pucati i pobjeći ćeš do njega.

Debeli je i sam znao da smirivati zna isto kao i plesati balet ili pisati stihove, ali je osjećao da mora nešto govoriti. Toga puta paljba je počela tako naglo da Elvira, koja je po rovovima skupljala prljave tanjure, nije stigla preskočiti do Gucula; upravo su «zašaptale» prve mine, Gordij je legao u rov iskopan trideset metara bliže cesti. Djevojka je, pogrblivši se, sjedila u rovu licem do Mitje i drhtala; iz tamnih očiju, sličnih dvjema mrljama od ulja, lile su suze. Elvira je plakala nečujno, ne jecajući i ne jaučući.

- Ne plači, sve će biti dobro. – «Koje savršeno umirujuće riječi, posebice kada grupa majmuna u šumici sedam kilometara odavde neprestano baca na tebe 120-milimetarske mine».

Debeli je podignuo glavu iznad parapeta. Razgledao je.

Šuh-šuh-šuh-šuh-šuh-šuh-šuh!

Netko je uzviknuo:

- Mina!

Kapetan desno od Mitje je zapovjedio:

- Lezi!

I Mitja se ponovno prignuo.

Naredba je bila suvišna jer su se poslije prve pucnjave borci sakrili u skloništa: njihove su kape još visjele u zraku, a oni su već ležali, zabivši noseve u zamrznutu zemlju i pokrivši glave rukama isprepletenih prstiju. Nakon toliko dana na bojišnici nije im trebalo objašnjavati kako se ponašati kada po pozicijama počne lupati minobacačka baterija.

BAH!!!

Debeli je krajičkom oka gledao uplakanu Elviru i razmišljao o tome zašto se u svim filmovima o ratu projektili približavaju gromoglasnim vijanjem i fijukanjem, iako u stvarnosti jedva čujno šušte, kao da režu zrak. Evo ponovo... šuh-šuh-šuh... pauza... BAH!!! Ovog puta jako blizu. Mitja je stao na noge i podigao nos iznad kraja rova. Na glavu su mu padali grumeni zemlje i drveni komadi. Krater je zijevar od rova koji je išao uzduž ceste; dečko je vidio kako iz pogođenog parapeta pada zemlja pomiješana s prljavim snijegom.

«Gadovi, skoro su pogodili. Još malo lijevo i ravno bi u rov».

- Jesu li svi živi? – viknuo je Baturin.

U rovu pokraj ceste netko je gluho zastenjao. I prije nego što je Mitja uspio osvijestiti da je to, zasigurno, upravo taj rov u koji je legao Gordij Klimenko, Elvira je iskočila iz skloništa i ženski, potihopodižući tanke nožice, potrčala do svježeg kratera.

- Stoj! Kamo ćeš?! – prestravio se Debeli.

Djevojka nije reagirala.

- Što je tamo? – provirio je kapetan, vidio Elviru i samo što nije zarežao: - Glupačo!

Nazad!

- Gucul! Gucul! – viknuo je Mitja.

Ali s ceste se nitko nije odazvao.

S istoka je došlo zlokobno «šuh-šuh-šuh», upozoravajući na približavanje još jedne fugase.

- Le-e-e-zi!!! – istovremeno su povikali iz pet ždrijela: Jura Sjena, Paša Bizon, Mitja Debeli, Ilja Kamaz i drugi. I to «lezi!» ticalo se samo djevojke, nitko od boraca treće rote nije namjeravao spuštati glavu.

BAH!!!

Mina je preletjela utvrdu i eksplodirala borcima iza leđa, istina, ne tako daleko kako bi htjeli. Mitja Nagornjak je osjetio kako mu zemlja zatrpava potiljak.

Elvira je bila na pola puta između rovova.

Šuh-šuh-šuh-šuh...

Ostalo joj je ne više od deset koraka. U taj tren, kada je Debeli povjerovao da će Elvira dotrčati, stići se ukopati u zemlju prije nego još jedan projektil eksplodira, ispunivši zrak smrtonosnim komadima, djevojka se iznenada zaustavila.

- ZAŠTO?! – zaurlo je kapetan.

U rovu je nastala gužva. Svi su odjednom povikali, jedan prije drugoga.

- Trči!

- Ne stoj!

- Na zemlju!

- Gucul! Gucul! Gu-u-ucul, majku ti!

Elvira nije reagirala. Ispravila se i umirila, ispruživši ruke uzduž tijela i zagledala se ispred sebe.

BAH!!!

Mina je raznijela na komadiće jedan od betonskih blokova koji je prekrivao zemlju ispred kontrolne točke i Mitja je iznenada shvatio da će je idućim hicem pokriti. I tada je Debeli učinio ono što se četiri mjeseca prije nikako ne bi usudio, i poput kule iskočio iz rova i pojurio otvorenom parcelom do djevojke.

Šuh-šuh-šuh...

Pet metara od Elvire mlađi poručnik Nagornjak je osvijestio da neće stići dotrčati. Pokrivajući glavu rukama dečko se rastegnulo na zemlji pola sekunde prije nego što je fugasno-rasprskavajući projektil udario u parapet dvadeset koraka ulijevo. Militanti su mogli podesiti detonator na odgodu, tada bi ona odskočila od zemlje i eksplodirala u zraku, pokrivši sve koji bi se našli u blizini, pokrov od komadića.

Kada bi projektil eksplodirao u trenutku kontakta sa zemljom, komadići bi se razletjeli nepravilnim stošcem u zrak i ne bi dotaknuli onoga koji se stisnuo uz zemlju.

Bah!!!

Dva su komadića Elviru skoro rasjekla napola i krenula na Debeloga. Dečko je od eksplozije oglušio, međutim našao je u sebi snage da stane na noge, zgrabiti djevojku ispod pazuha i odvući se u rov. Razmišljao je o tome da idući projektil neće zakasnuti, pokušavao je osvijestiti ima li rana na tijelu, čudio se voštanoj podatnosti njezina tijela.

Razmazujući toplu krv po prljavštinom zalijepljenim hlačama i jakni, Mitja Nagornjak je okrenuo Elvirino lice prema sebi. Fenomenalno tamne, uljne i još vlažne oči nisu se pomicala i gledale su u daljinu, mimo njega, sigurno, pomislio je Debeli razgledavajući oblačiće koji su bezbrižno plivali deset kilometara iznad zemlje izdubljene kraterima.

I iako je Elvira još bila živa, Mitja je shvatio da se ona više neće vratiti iz tih krajeva u koje su se zagledale njezine oči.

-7-

– To je ona... – Debeli se vratio pokušavajući se istrgnuti od Bizonovih zagrljaja. – To je ona!
– poviknuo je. – Prepoznao sam je!

Ilja Kamazov uspio je uzeti Mitji automat kada je sve počelo. Istina je, da nije bilo Paše Bilaša Debeli bi ju zagutio golim rukama. Bizon je izvukao mlađeg poručnika na cestu, gdje su ga okružili drugi borci. I bez obzira na sve Mitja nije dozvolio da se nada istrgne.

- Pustite me, gadovi! – Na usnama se pojavila pjena. – Doista ste... Kako ste... ne... Jebemu, to je ONA! ONA!

Kamaz je pokazao vozaču maršrutke²⁰ da može krenuti. Motor je zazviždao i autobus je počeo podizati brzinu, poskakujući na neravnoj cesti. Prestrašeni putnici neprijateljskim su pogledima pratili izbezumljenog ukrajinskog časnika.

U buci se približio kapetan Baturin.

- Što se dogodilo?

Bizon, koji je i dalje zadržavao Debelog, slegnuo je ramenima.

- Ona se nagnula... nagnula i tiho upitala... pitala je mene... – s groznim hripanjem ispuštajući riječi Mitja je pokušavao objasniti – je li nam se svidjela... nama... patka... ona... ona me pitala... kapetane, to je bila ONA!

Jurij Baturin gledao je u smjeru maršrutke koja se brzo udaljavala prema selu Zamožne. Kod Zamožnoga su bili tenkovi militanata, te riskirati živote vojnika, kako bi dostigli autobus, nije planirao.

- Smiri se, Debeli – mirno je naredio zapovjednik rote. – A ti – kimnuo je Kamazu, - daj njemu oružje.

- Kapetane... – hripnuo je Mitja.

- Zašuti – odbrusio je Baturin.

Debeli je zaškrgutao zubima, okrugli obrazi su se prekrili purpurnim mrljama:

- Zašto ja moram šutjeti? Zašto mi moramo šutjeti? Kakav je to jebeni rat?! Oni bacaju na nas mine i projekte, šalju svoje vještice s otrovnom hranom, a naš je odgovor smijeh? ONA JE PITALA SVIĐA LI MI SE PATKA! Zašto joj ja ne mogu... – On se zagutio. – Zašto, KAPETANE?! Što ti kažeš na to? ZAŠTO?!! – Zadnju frazu Mitja je izgovorio histerično.

²⁰ Vrsta gradskog prijevoza, minibus koji vozi gradskom ili međugradskom trasom.

- Zato što mi nismo oni. – Kapetan Baturin je stisnuo rame mlađeg poručnika i jako ga stresao. – Jesi li me čuo, Debeli? Mi nismo oni.

РОЗДІЛ 3 Термінологічна лексика як засіб стилізації в сучасній українській прозі (на матеріалі вибраних оповідань зі збірки «Волонтери. Мобілізація добра»)

3.1 Термінологічна лексика та її стилістичне використання в художньому тексті

Головна сфера реалізації термінів – науковий і офіційно-діловий стиль. У науковому стилі терміни характеризуються нейтральністю, не підлягають метафоризації і не мають емоційно-експресивного забарвлення.

Проте елементи наукового стилю можна помітити і в художньому стилі. Спеціальні слова і словосполучення в художніх текстах можуть використовуватися як в прямому номінативному значенні, так і в переносному. Деякі терміни в складі різних порівняльних конструкцій можуть зазнавати семантичних перетворень двопланового характеру. З одного боку, це коли пряме номінативне значення не змінюється, а тільки ускладнюється внаслідок певних уявлень та асоціацій. З іншого боку, пряме номінативне значення може звужуватися, частково або повністю нейтралізуватися, замінюватися асоціативними ознаками та емоційно-експресивним забарвленням.²¹

До першого типу належать порівняння, в основі яких є терміни, пов'язані з конкретними галузями наук: а) фізикою; б) хімією; в) біологією. Так, Р. Іваничук у творі «Журавлиний крик» використовує фізичні терміни для підкреслення потрібної йому риси характеру: *«Але погляд той, як магніт, притягнув його зір»*²². З атомом письменник порівнює людину, що подорожує: *«Подорожній не оглядався, та вже знав, що не заховається ніде, бо той великий світ увійшов у його сутність, і він сам є його частиною - малою, та вагомою, як атом в астральному тілі»*.²³

До другого типу належать порівняння, у яких найчастіше вживаються: а) математичні; б) хімічні; в) астрономічні терміни. У таких порівняльних зворотах відбувається

²¹ Городиловська, Г. Термінологічна лексика та її стилістичне використання у художньому тексті / Українська термінологія і сучасність: 36. наук. праць. Вип. V / Відп. ред. Л. О. Симоненко. – К.: КНЕУ, 2003. – С. 202.

²² Іваничук Р. Край битого шляху. Роман. – К., 1962. – С. 418.

²³ Іваничук Р. Журавлиний крик. Історичний роман. – Львів, 1989. – С. 375.

часткова або повна нейтралізація прямого номінативного значення: *«До того ж Мирончик таки справді колись вилізе з цієї вуличної дифузорії і стане справжнім паном, а тоді він ожениється з Мадленою, бо з неї виросте шляхетна панна, а не якась собі бісектриса»*²⁴. Вживаючи термін *бісектриса* автор прагне викликати певні асоціації: «відсутність цілісності», «роздвоєність людини у всьому вихованні, характері, почуттях, ставленні до людей, поглядах». У наведеному контексті цей термін набуває негативної оцінки та вступає в антонімічні відношення із словосполученням *шляхетна панна*, яке теж має асоціативні ознаки.

У перекладених і проаналізованих творах Макса Кідрука та Ірен Роздобудько термінологічну лексiku використано як важливий засіб стилізації, для створення образу героя чи опису природи: *«Я ніколи не примірю каску. Я ніколи не надягну броник. Ніколи не сфотографуюсь із гвером у руках»*²⁵, *«Бойовики вперше з'явилися у Заможному – невеликому селищі, що розкинулося на правому березі Кальміусу приблизно посередині між Маріуполем і Тельмановим, – 23 серпня 2014-го, за день до того як дві колони російських танків і самохідних артилерійських установок зі щойно зішкрябаними серійними номерами, але нахабно майоріли на броньованих баштах, перетнули кордон на півдні Донецької області й зайняли плацдарм перед Новоазовськом»*²⁶. У художніх текстах терміни вживаються не лише для того, щоб назвати поняття, а й для того, щоб з'ясувати сутність явища, розкрити його зміст. Термінологічні слова служать для яскравої передачі думки, для створення оригінального художнього образу.²⁷ Це бачимо у творі Макса Кідрука *Ельвіра: «Надмірні розумові й нервові навантаження можуть перевищити компенсаторні здібності особистості, що призведе до непередбачуваної реакції, нервового зриву і – майже напевно – незворотного загострення психічного розладу»*.²⁸

У художніх творах терміни військової і наукової термінології часто виступають засобом створення комічного ефекту, який досягається авторськими мовними прийомами: *«Апендикс — це атомна бомба. Гірше: міна уповільненої дії, про*

²⁴ Іваничук Р. Твори в 3-х томах. – К., 1988. – С. 43.

²⁵ Роздобудько, І. Смайлик в кінці тунелю / Волонтери. Мобілізація добра: збірка / укл. і передм. І. Карпи. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – С. 162-163.

²⁶ Кідрук, М. Ельвіра / Волонтери. Мобілізація добра: збірка / укл. і передм. І. Карпи. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – С. 200.

²⁷ <http://xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/pages/view/178> (13.11.2017.)

²⁸ Кідрук, М. Ельвіра / Волонтери. Мобілізація добра: збірка / укл. і передм. І. Карпи. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – С. 198-199.

існування якої ти знаєш, але не знаєш, коли вона вибухне» (О. Черногуз); «Одразу все село взнає. *Радіо, а не жінка. Останні вісті*» (В. Безорудько).²⁹

3.2 Термінологічна лексика у вибраних оповіданнях збірки «Волонтери. Мобілізація добра»

У вибраних оповіданнях збірки «Волонтери. Мобілізація добра» найчастіше вживаною є військова та медична термінологічна лексика. У наступних двох підрозділах спробуємо з'ясувати, як відбувалося становлення і розвиток української військової і медичної термінології, представимо корпус військових і медичних термінів, виявлених в процесі перекладу та аналізу вибраних оповідань та вкажемо на стилістичні функції виявлених термінів.

3.2.1 Військова термінологія

Перші українські військові терміни з'явилися дуже давно – у перших українських літописах. Багато військових термінів дійшло до нас і в церковній та світській літературі, в описах походів, козацьких військ, життя та ін.

У XIX ст. в українську художню літературу ввійшло найбільше військових термінів. Тоді ці терміни потрапляють і до матеріалів для писання перших словників української мови. У той час у Західній Україні почали створювати нелегальні військові гуртки. Особливо активно розвивилася військова терміносистема під час Першої світової війни, коли сформувався легіон УСС (Українських Січових Стрільців). Перші терміни було утворено на взірць німецьких та польських термінів того часу, з використанням козацької ретротермінології.³⁰

У підросійській Україні військова термінологія починає розвиватися після Лютневої революції 1917 р. під час українізації і виокремлення українських військових частин із

²⁹ <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=668085> (13.11.2017.)

³⁰ Карачун, В. Основні етапи розвитку української військової термінології / Українська термінологія і сучасність: Збірник наукових праць / НАН України, Інститут української мови, Комітет наукової термінології; Ред. кол.: Симоненко (відп. ред.) та ін. – К., 1998 – С. 65.

російської армії, тобто, після утворення Української Народної Республіки і створення національної армії. Крім того, в наступні роки було видано військові статuti та інші нормативні документи. Терміносистема була створена на основі козацької термінології та запозичень з російської мови.³¹

Національна науково-технічна термінологія у підрадянській Україні була сформована в період «українізації» (1921-1932) на основі народної мови. Як зазначає український дослідник В. Карачун, щодо військової термінології, то для цього періоду характерне інтенсивне запозичування російських термінів або кальок з них з частковим використанням термінів періоду УНР і термінів УСС та УГА (Української Галицької Армії). У Харкові видавалися українські переклади радянських військових статутів. Українська військова термінологія найкраще представлена в словнику «Російсько-український словник військової термінології» С. і О. Якубських.³²

На початку 30-х років процес творення військової термінології було перервано, що пов'язується з ліквідацією Інституту української наукової мови. Радянське офіційне мовознавство визнало шкідливими «українізаційні» тенденції, засудивши їх як націоналістичні і реакційні і як такі, що віддаляли українську термінологію від російської. Національну українську науково-технічну і військову термінологію почали класифікувати як «хуторянську».

У 1933-35 роках спеціальна група офіційних мовознавців випустила 5 репресивних бюлетенів під гаслом «Проти націоналізму в термінології», завданням яких було замінити російськими всі українські військові і технічні терміни, які відрізнялися від російських. Таким чином було вилучено понад 40 000 українських термінів і започатковано процес зросійщення української наукової мови та військової термінології.

На щастя, процес розвитку української військової термінології продовжувався за кордоном. Важливим внеском у збереження і розвиток української термінології на еміграції стали «Німецький та український військовий словник» і підручник «Вчімся

³¹ Карачун, В. Основні етапи розвитку української військової термінології / Українська термінологія і сучасність: Збірник наукових праць / НАН України, Інститут української мови, Комітет наукової термінології; Ред. кол.: Симоненко (відп. ред.) та ін. – К., 1998. – С. 65.

³² Карачун, В. Основні етапи розвитку української військової термінології / Українська термінологія і сучасність: Збірник наукових праць / НАН України, Інститут української мови, Комітет наукової термінології; Ред. кол.: Симоненко (відп. ред.) та ін. К., 1998. – С. 65.

військового словництва» співробітника Українського наукового інституту в Берліні Івана Ільницького-Занковича.

Під час Другої світової і Великої Вітчизняної воєн українську військову термінологію розвивали україномовні газети і журнали. Писали про хід бойових дій на фронтах, описуючи фронтові бойові подвиги українських воїнів.

Воїни Української Повстанської Армії та дивізії «Галичина» користувалися українською військовою термінологією, яка базувалася в основному на термінології УСС з використанням термінів німецького і польського походження. Крім того, використовувались і переклади радянських військових статутів.

Отже, до незалежнення України в 1991 році українська військова термінологія розвивалася епізодично, і тому було неможливо сформувати сучасну національну військову терміносистему.

В оповіданнях збірки «Волонтери. Мобілізація добра» зустрічаємо чимало військових термінів. У перекладених творах було виявлено наступні військові терміни:

Катерина Бабкіна <i>Найкращі справи на м'язи серця</i>	
війна	rat
перехресний вогонь	unakrsna vatra
революція	revolucija
солдат	vojnik
Ірен Роздобудько <i>Смайлик в кінці тунелю</i>	
берці	vojničke čizme
гельма	šljem
гвер	puška
каска	kaciga
онуча	obojak
оптичні приціли	optički nišani
охоронна система периметра	zaštitni sustav perimetra

тактичні ноші	nosila
тепловізор	termovizijska kamera
Макс Кідрук <i>Ельвіра</i>	
автомат	automat
батальйон	bataljun
башта	kupola
бліндаж	blindaža
блокпост	kontrolna točka
боєкомплект	municija
боєприпаси	streljivo
бойовик	militant
бригада	brigada
броня	oklop
бруствер	parapet
взвод	vod
воювати	ratovati
гранатомет	bacač granata
детонатор	detonator
залп	pucnjava
збройні сили	oružane snage
капітан	kapetan
командир	zapovjednik
лейтенант	poručnik
магазин	spremnik
міна	mina
міномет	minobacač
обстріл	paljba
окоп	rov
офіцер	časnik
передова	bojišnica
польова кухня	vojna kuhinja
прапорщик	zastavnik

розірватися	eksplozirati
рота	rota
самохідна артилерійська установка	samohodno artiljerijsko vozilo
сержант	narednik
снаряд	projektil
ствол	cijev
траншея	rov
фугас	čahura

У цих трьох оповіданнях військову термінологію можна поділити на кілька тематичних груп: зброя та частини зброї (*автомат, гвер, гранатомет, магазин, міна, міномет, ствол, фугас*), військова техніка і обладнання (*оптичні приціли, охоронна система периметра, тактичні ноші, тепловізор*), військовий одяг та взуття (*берці, гельма, каска, онуча*), військові звання (*капітан, командир, лейтенант, офіцер, прапорщик, сержант*), фортифікаційні споруди (*бліндаж, блокпост, бруствер, окоп, траншея*), назви військових підрозділів (*армія, збройні сили, батальйон, бригада, взвод, рота*) та інші.

Макс Кідрук найчастіше використовує військові терміни для змалювання буднів українських вояків в зоні АТО: «– У нас **боєкомплект** – на дві години **бою!** – не відставав Пухлий. Після боїв під Дебальцевим із важкого **озброєння** у третьої **роти** лишився один 82-міліметровий **міномет** 1943 року випуску. Кожен **солдат** мав по п'ять **магазинів** із **набоями**, і лише лічені **автомати** мали підствольні **гранатомети**».³³

Ірен Роздобудько у своєму оповіданні описує досвід волонтерства і спостереження: «Вона взяла **каску**, покрутила в руках і попросила, аби її сфотографували. Тонка шия напружилась. **Каска** була важка – певно, не така, якою її уявляла. Але вона посміхнулася в камеру і «зробила очі» – ну, такі, які мають бути в людини, котра

³³ Кідрук, М. Ельвіра/ Волонтери. Мобілізація добра: збірка / укл. і передм. І. Карпи. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – С. 218.

*примірила каску. Зняла. Віддала назад. Мені. Я ніколи не примірю каску... Я ніколи не надягну броник. Ніколи не сфотографуюсь із гвером у руках».*³⁴

3.2.2 Медична термінологія

Медична лексика є однією з найдавніших фахових термінологій. Вона формувалась на українській мовній основі, засвоюючи все те, що на час її творення виробила світова цивілізація.³⁵ Історію розвитку медичної термінології краще простежувати через появу медичних словників.

Перші словники медичних термінів почали з'являтися ще в XVI-XVII століттях. У 1920 р. вийшов Латинсько-український словник М. Галина, 1925 року – за редакцією професорів Ф. Цешківського, О. Черняхівського та О. Курило було опубліковано «Nomina anatomica ukrainica», а 1927 року академік О. Корчак-Чепурківський видав словник «Номенклатура хвороб» (латинсько-українські назви хвороб та російський покажчик до них). Видання українських медичних словників в умовах військового і тоталітарного радянського режиму було величезним досягненням, що допомогло збереженню української медичної лексики до наших часів.³⁶

Аналіз цих словників засвідчує, що в них автори використали досвід світової науки в перекладі медичних слів рідною мовою з латинської та грецької мов.

Як зазначають українські дослідники, найважливішим завданням для медичної термінології сьогодні є відродження, упорядкування та кодифікація медичних термінів. Проблема остаточного внормування та уніфікації української медичної термінології ще не вирішена. Після здобуття Україною незалежності розпочато процес відновлення медичної національної лексики у фаховому спілкуванні. Вчені з різних галузей знань постійно працюють над удосконаленням термінології свого фаху. Процес розбудови української медичної терміносистеми відбувається за спільними законами, загальними для розбудови терміносистем інших галузей науки.³⁷

У збірці «Волонтери. Мобілізація добра» виявлено наступні медичні терміни:

³⁴ Роздобудько, І. Смайлик в кінці тунелю / Волонтери. Мобілізація добра: збірка / укл. і передм. І. Карпи. - Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – С. 162-163.

³⁵ <https://www.br.com.ua/referats/Medicina/62256.htm> (25.9.2017.)

³⁶ <https://www.br.com.ua/referats/Medicina/62256-1.html> (9.11.2017.)

³⁷ <https://www.br.com.ua/referats/Medicina/62256-1.html> (9.11.2017.)

Катерина Бабкіна <i>Найкращі справи на м'язи серця</i>	
ВІЛ	HIV
капельний шлях	putem sline
м'яз	mišić
неповносправний	onesposobljen
пацієнт	pacijent
поранений	ranjen
психічне виснаження	psihička iscrpljenost
психічний стан	psihičko stanje
рак	rak
серце	srce
Ірен Роздобудько <i>Смайлик в кінці тунелю</i>	
аптечка	kutija prve pomoći
джгут	esmarhova traka
кров	krv
ліки	lijekovi
тактичні ноші	nosila
Макс Кідрук <i>Ельвіра</i>	
аритмія	aritmija
діагноз	dijagnoza
лікар	liječnik
неврологічний диспансер	neurološki odjel
нервовий зрив	živčani slom
параліч	paraliza
психічний розлад	psihički poremećaj
реcesивний кататонічний синдром	recesivni katatoni sindrom
ступор	stupor
судоми	grčevi
шпиталь	bolnica

Медична термінологія у збірці «Волонтери. Мобілізація добра» часто використовується в поєднанні з військовою термінологією, описуючи хвороби і стани, що виникли під час війни. Наприклад: *«Двома **осколками** Ельвіру ледь не розрубало навпіл і кинуло на Пухлого. Хлопця оглушило **вибухом**, утім, він знайшов у собі сили стати на ноги, схопити дівчину під пахви і затягти в **окоп**. Він думав про те, що черговий **снаряд** не забариться, намагався відчутти, чи немає **поранень** на тілі, дивувався восковій податливості її тіла. Розмазуючи теплу кров по заліплених брудом штанях і куртці, Мітя Нагорняк перевернув Ельвіру обличчям до себе».*³⁸

Письменники використовують медичну термінологію при змалюванні персонажів та їх психічних станів: *«Надмірні розумові й **нервові** навантаження можуть перевищити компенсаторні здібності особистості, що призведе до непередбачуваної реакції, **нервового зриву** і – майже напевно – незворотного загострення **психічного розладу**».*³⁹

Ірен Роздобудько у своєму оповіданні застосовує медичні терміни для опису медичного обладнання, потрібного на передовій: *«У хлопців по одній **аптеці** на екіпаж. Одна на трьох – то вже добре. Але в такій **аптеці** лише один **джгут**. Теж один на трьох. Що означає цей **джгут**? Як би це пояснити «мирному населенню», аби зрозуміло було? Одне слово, це дві хвилини життя... А потім з тебе витікає кров. І за ці дві хвилини ти мусиш накласти **джгут** – собі або **пораненому** побратиму».*⁴⁰

³⁸ Кідрук, М. Ельвіра/ Волонтери. Мобілізація добра: збірка / укл. і передм. І. Карпи. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – С. 229.

³⁹ Кідрук, М. Ельвіра/ Волонтери. Мобілізація добра: збірка / укл. і передм. І. Карпи. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – С. 198-199.

⁴⁰ Роздобудько, І. Смайлик в кінці тунелю / Волонтери. Мобілізація добра: збірка / укл. і передм. І. Карпи. - Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – С. 169.

РОЗДІЛ 4 Проблеми перекладу термінологічної лексики на матеріалі перекладів з української мови на хорватську оповідань зі збірки «Волонтери. Мобілізація добра»

4.1 Прийоми перекладу термінів

Говорячи про переклад термінів з точки зору теорії, слід наголосити, що *термін* – однозначний, не має конотативних значень, він позбавлений синонімів, незалежно від тексту термін перекладається терміном – повним та абсолютним еквівалентом.⁴¹

При перекладі важливу роль відіграє знання галузевої термінології, розуміння змісту термінів українською мовою і знання термінології хорватською мовою.

Головним прийомом перекладу термінів є підбір лексичного еквівалента – постійної лексичної відповідності. Наприклад: *каска* – *kasiga*, *лікар* – *liječnik*, *снаряд* – *projektil*. Терміни, які мають еквіваленти у цільовій мові, відіграють важливу роль при перекладі. Необхідно вміти знаходити відповідний еквівалент у цільовій мові і розширювати знання термінів-еквівалентів.⁴²

Перекладачеві інколи доводиться самостійно створювати еквівалентні терміни, причому основна проблема полягає саме в перекладі термінів, що веде до появи неологізмів.

Одним із найпростіших прийомів перекладу терміна на лексичному рівні є прийом *транскодування* (побуквенна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу). При перекладі таким способом не слід забувати про «фальшивих друзів перекладача», наприклад, таких як *contribution*, *data*, *instance*. Транскодування термінів відбувається при перекладі в тих випадках, коли в культурі і, зокрема, науці країни мови перекладу відсутнє відповідне поняття та відповідний перекладний еквівалент, а перекладач не може підібрати слово або слова в мові перекладу, які б адекватно передавали зміст поняття і задовольняли вимоги термінотворення. Наприклад: *returning emigre* – *реемігрант*, *Special Systems Industry* – *Спеціал Систем Індустри*, *laser* – *лазер*.⁴³

⁴¹ http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Philologia/68479.doc.htm (15.2.2018.)

⁴² http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Philologia/68479.doc.htm (15.2.2018.)

⁴³ http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Philologia/68479.doc.htm (15.2.2018.)

Терміни також підлягають іншому лексичному способу перекладу – *калькуванню* – передачі комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу. Зазначений прийом застосовуються при перекладі складних за структурою термінів. Наприклад: *substitution* – *заміщення*, *multiple accredit* – *множинне акредитування*, *according to law* – *у відповідності до закону*

До способів перекладу термінів також можемо віднести *експлікацію* або *описовий переклад*. Цей прийом застосовують, коли лексична одиниця мови оригіналу замінюється словом або словосполученням, яке передає його значення. Наприклад термін *localized filter*, який в даному контексті – контексті з оптичної інтерферометрії перекласти як *локалізований фільтр* чи *місцевий фільтр* неможливо через правила сполучуваності слів в українській мові. Цей термін довелося б перекласти як *фільтр*, який працює в рамках кожної точки.

При перекладі термінів також можливим є застосування прийому генералізації, який має місце в тих випадках, коли міра інформаційної упорядкованості вихідної одиниці вища за міру упорядкованості одиниці, що відповідає їй за змістом в мові перекладу. Наприклад: *mirror for downward visibility* – *дзеркала для обзору нижньої півсфери*.

4.2 Особливості перекладу термінів з оповідань збірки «Волонтери. Мобілізація добра»

При перекладі термінів зі збірки «Волонтери. Мобілізація добра» було використано деякі з вищезазначених прийомів перекладу, а найчастіше послуговувалися прийомом знаходження лексичного еквівалента: *судоми* – *grčevi*, *параліч* – *paraliza*, *джгут* – *esmarhova traka*, *бруствер* – *parapet*, *міномет* – *minobacač*.

Макс Кідрук у своєму оповіданні про Ельвіру використовує і медичні, і військові терміни, для яких ми знайшли лексичні еквіваленти: «*Лікарі називали це **рецесивним кататонічним синдромом**, ховаючи за невизначним **діагнозом** чи то беззубу неспроможність, чи то банальне небажання виникнути в суть її проблем і*

допомогти».⁴⁴ Ці терміни перекладені на хорватську: «*Liječnici su to zvali **recesivnim katatonim sindromom**, skrivajući se iza nejasne **dijagnoze** ili je to bio pusti neuspjeh ili banalna nevoljnost ući u srž njezinog problema i pomoći*».

Деякі терміни було неможливо перекласти з допомогою прийому знаходження лексичного еквівалента, і тому потрібно було використати прийом транскодування. Наприклад: «*Камаз показав водію **маршрутки**, що той може рушати*».⁴⁵ Переклад буде: «*Kamaz je pokazao vozaču **maršrutke** da može krenuti*».

В оповіданнях Ірен Роздобудько та Катерини Бабкіної для перекладу термінів ми також використовували прийом знаходження лексичного еквівалента: «*Замість чистого і світлого, доброго і вічного в пам'яті позалишилися якісь зовсім неправильні моменти й акценти — **кров** на сидіннях авто...*»⁴⁶ («*Umjesto čistog i svijetlog, dobrog i vječnog u pamćenju su ostali neki sasvim nepravilni trenutci i naglasci, **krv** na sjedalu auta...*»), «*У хлопців по одній **аптеці** на екіпаж*»⁴⁷ («*Dečki imaju jednu **kutiju prve pomoći** po ekipi.*»).

⁴⁴ Кідрук, М. Ельвіра/ Волонтери. Мобілізація добра: збірка / укл. і передм. І. Карпи. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – С. 198.

⁴⁵ Кідрук, М. Ельвіра/ Волонтери. Мобілізація добра: збірка / укл. і передм. І. Карпи. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – С. 230.

⁴⁶ Бабкіна, К. Найкращі вправи на м'язи серця / Волонтери. Мобілізація добра: збірка / укл. і передм. І. Карпи. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – С. 72.

⁴⁷ Роздобудько, І. Смайлик в кінці тунелю / Волонтери. Мобілізація добра: збірка / укл. і передм. І. Карпи. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – С. 169.

ВИСНОВКИ

Формування волонтерського руху в Україні припало на час Революції Гідності і початку війни на Донбасі. Основним напрямом діяльності українських волонтерів у 2014 – 2018 рр. стала допомога українській армії та пораненим. У 2014 р. волонтерський рух в Україні за масштабом поширення став показовим виявом громадської самоорганізації. Вирішальну роль у цьому процесі відіграв патріотичний підйом в українському суспільстві, що призвів до появи великої кількості волонтерів й жертводавців. Збірка «Волонтери. Мобілізація добра» говорить про життя цих людей, про їхнє бажання і намагання допомагати іншим.

Проект Ірени Карпи «Волонтери. Мобілізація добра» викликав резонанс в українському суспільстві завдяки тому, що твори, вміщені в цій збірці – оповідання, ріал-таймові записки, вірші та есе – є оповідями сучасних українських письменників про їхній досвід волонтерства.

Тема українсько-російського протистояння періоду 2014-2018 рр. є близька хорватському читачеві з огляду на війну Хорватії за незалежність 1991 – 1995 рр. Сьогодні хорватському суспільству бракує інформації про події в Україні, і саме тому під час прочитання збірки «Волонтери. Мобілізація добра» виникла ідея перекласти окремі твори зі збірки з української мови на хорватську.

Із заснуванням перекладацько-культурологічної спеціалізації в рамках *Студію української мови і літератури* з'явилася потреба в розробці часткової теорії перекладу на матеріалі української і хорватської мов. А в ході ознайомлення з творами вищезгаданої збірки і їх перекладу було виявлено низку військових і медичних термінів, на підставі чого викристалізувалася потреба з'ясувати, яким чином ці терміни перекладаються з української мови на хорватську і навпаки.

При перекладі вибраних оповідань і в процесі аналізу перекладу було виявлено 50 військових та 27 медичних термінів, проаналізовано можливі прийоми перекладу термінів, описані в перекладознавчій літературі, та зроблено висновок про провідну роль прийому підбору лексичного еквівалента при перекладі термінів з української мови на хорватську.

Також у роботі було зроблено висновок щодо важливої ролі медичної і військової термінології як засобу стилізації, з допомогою якого письменники змальовують

українських вояків і їх героїзм, їх будні в зоні АТО, боротьбу за життя в госпіталях після важких поранень, повернення до «нормального» життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ І ДЖЕРЕЛ

Бабкіна, К. Найкращі вправи на м'язи серця / Волонтери. Мобілізація добра: збірка / укл. і передм. І. Карпи. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – С. 66-77.

Городиловська, Г. Термінологічна лексика та її стилістичне використання у художньому тексті / Українська термінологія і сучасність: 36. наук. праць. Вип. V / Відп. ред. Л. О. Симоненко. – К.: КНЕУ, 2003. – С. 202-205.

Іваничук Р. Край битого шляху. Роман. – К., 1962. – 418 с.

Іваничук Р. Твори в 3-х томах. – К., 1988.

Іваничук Р. Журавлиний крик. Історичний роман. – Львів, 1989. – 375 с.

Карачун, В. Основні етапи розвитку української військової термінології / Українська термінологія і сучасність: Збірник наукових праць / НАН України, Інститут української мови, Комітет наукової термінології; Ред. кол.: Симоненко (відп. ред.) та ін. – К., 1998. – С. 64-68.

Кіцера, О. Деякі міркування з приводу української медичної термінології / Українська термінологія і сучасність: Збірник наукових праць / НАН України, Інститут української мови, Комітет наукової термінології; Ред. кол.: Симоненко (відп. ред.) та ін. – К., 1998. – С. 136-140.

Кідрук, М. / Волонтери. Мобілізація добра: збірка / укл. і передм. І. Карпи. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – С. 197-232.

Роздобудько, І. / Волонтери. Мобілізація добра: збірка / укл. і передм. І. Карпи. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – С. 162-172.

http://findbook.com.ua/uk/book_review/neznischennist-dobra (21.03.2018.)

https://gazeta.ua/articles/culture/_irena-karpa-uporyadkuvala-zbirku-volonteri-mobilizaciya-dobra/618135 (20.6.2017.)

<http://ukrclassic.com.ua/katalog/jj/zhadan-sergij/3176-sergij-zhadan-biografiya> (20.6.2017.)

<http://ukrclassic.com.ua/katalog/k/karpa-irena/2828-irena-karpa-biografiya> (20.6.2017.)

<http://ukrclassic.com.ua/katalog/r/rozdobudko-iren/473-iren-rozdobudko-biografiya>
(20.6.2017.)

<http://www.ukrcenter.com/Література/19159/Лариса-Денисенко/Біографія> (20.6.2017.)

<https://starylev.com.ua/old-lion/author/babkina-kateryna> (20.6.2017.)

<http://galynawdowychenko.com/about/> (20.6.2017.)

https://vk.com/max_kidruk_writer (20.6.2017.)

<http://www.lyubka.net.ua/index.php/biography> (20.6.2017.)

<http://www.avtura.com.ua/writer/129/> (20.6.2017.)

<http://avtura.com.ua/writer/440/> (20.6.2017.)

<http://uchebniks.net/book/252-dilova-mova-suchasnij-vimir-navchalnij-posibnik-kacavec-r/9-terminologichna-leksika.html> (20.6.2017.)

<http://sum.in.ua/s/termin> (22.9.2017.)

<https://www.br.com.ua/referats/Medicina/62256.htm> (25.9.2017.)

http://findbook.com.ua/uk/book_review/neznischennist-dobra (15.1.2018.)

PEŽIOME

Ovaj rad bavi se analizom terminološkog leksika kao sredstva stilizacije u suvremenoj ukrajinskoj ratnoj prozi na materijalu zbirke «Volonteri. Mobilizacija dobrote». Načini prevođenja terminološkog leksika (pretežno vojnog i medicinskog) su bili određeni i opisani u teorijskom dijelu rada u cilju razrade teorije prevođenja s ukrajinskog jezika na hrvatski i obratno.

The thesis deals with the analysis of terminological lexis as a means of stylization in the contemporary Ukrainian war prose based on the collection “Volunteers. The Mobilization of kindness». The methods of translating the terminological lexis (mostly military and medical) have been determined during the translation process and they have been described in the theoretical part of the thesis in order to develop the theory of translation from Ukrainian to Croatian and vice-versa.

Ključne riječi: *termin, terminologija, prijevod, teorija prijevoda, volonterski pokret, Ukrajina.*

Keywords: *term, terminology, translation, theory of translation, volunteer movement, Ukraine.*

NASLOV RADA

Terminološki leksik kao sredstvo stilizacije u suvremenoj ukrajinskoj ratnoj prozi i translatoški problemi u njegovom prevođenju s ukrajinskog jezika na hrvatski (na materijalu prijevoda kratkih pripovijetki iz zbirke «Volonteri. Mobilizacija dobrote»)

Terminological lexis as a means of stylization in the contemporary Ukrainian war prose and translation problems in translating from Ukrainian to Croatian (based on the translation of short stories from the collection «Volunteers. The Mobilization of kindness»)